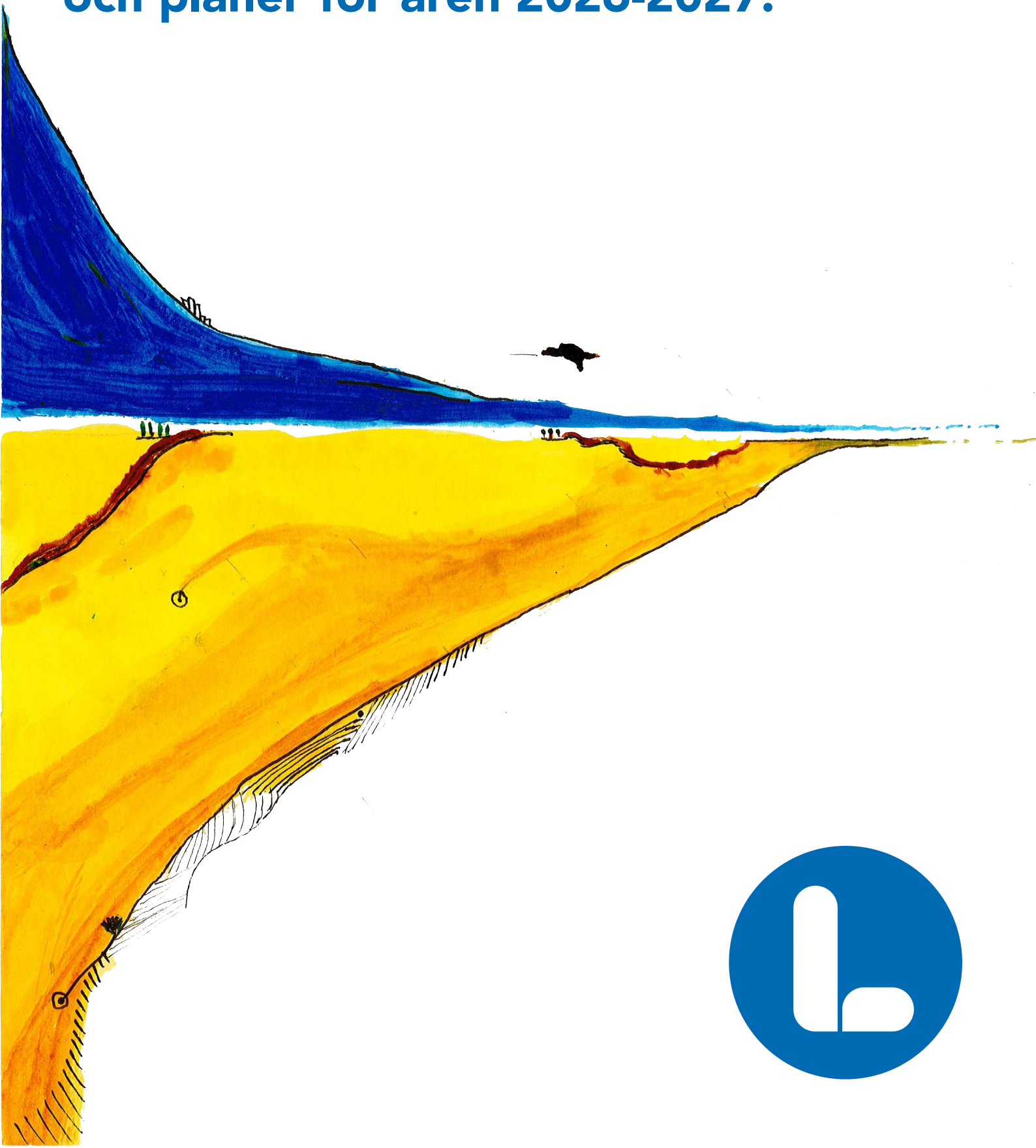

BUDGET 2025

för Västra Götalandsregionen
och planer för åren 2026-2027.

Ett friare och rikare Västra Götaland

Vi börjar se slutet på den perfekta ekonomiska storm som har svept över Sverige och Västra Götaland. Stormen förde med sig rekordhög inflation, lågkonjunktur och stigande räntor. Det i kombination med den ryska regimen fasansfulla krig i Ukraina och en orolig omvärld har slagit hårt mot välfärden, företag och hushåll. Tack vare Liberalerna och GrönBlå Samverkans ansvarsfulla ekonomiska politik under tidigare mandatperioder har regionen haft ekonomiska muskler att i stor utsträckning freda välfärden. Men även att ge hälso- och sjukvården och dess personal lite andrum efter den värsta pandemin på ett sekel. Till följd av regeringens framgångsrika bekämpning av inflationen så ligger nivån nära Riksbankens märke. Ett av många resultat av det är att regionens kostnader för pensionerna kraftigt minskar. Det är mer än tre miljarder som nu kan användas i regionens viktiga verksamheter.

För Liberalerna är ordning och reda i finanserna en förutsättning för att kunna satsa på hälso- och sjukvården, kulturen och den regionala utvecklingen. För kommande år planeras det för överskott och för en budget i balans. Det förutsätter att verksamheterna anpassar sin verksamhet till planerad och beslutad budget. Det kräver en strikt budgetdisciplin och det gäller särskilt sjukhusstyrelserna.

Det liberala uppdraget är på många sätt viktigare än på mycket länge. Illiberala och antiliberala krafter utmanar det toleranta och öppna samhällsbygget. Utifrån liberala idéer tar vi strid för varje människas frihet att forma sitt eget liv. Vi identifierar, bekämpar och river hinder för människors frihet. För oss innebär det ett socialt ansvarstagande där vi vill förbättra varje individs livschanser genom att utjämna de förutsättningar som befinner sig bortom den enskildes kontroll, utan socialistisk likriktning. Det är därför som vi kämpar för att öka friheten för dem som har minst frihet.

Liberalerna prioriterar hälso- och sjukvården

Finansieringen behöver säkras, valfriheten ska öka, tillgängligheten förbättras och vårdköerna kapas. Vården behöver komma betydligt närmare patienterna, där alla har rätt till en fast läkarkontakt, sin husläkare. Därför behöver primärvården stärkas och omställningen av hälso- och sjukvården intensifieras. Vi är av uppfattningen att primärvårdens andel av hälso- och sjukvårdsbudgeten behöver öka för att inom ett par år nå 25 procent.

Under kommande år tillför vi primärvården nära en miljard kronor. Vi föreslår även att en färdplan ska tas fram under 2025 för hur regionen ska nå det nationella riktmärket om 1 100 invånare per allmänläkare. Ersättningen för fast läkarkontakt förstärks. Vi återinför även en särskild omställningsbudget, på 550 miljoner, för att skapa bryggfinansiering för att kunna förverkliga omställningens intentioner med en mer nära vård. Som ett led i att minska belastningen på akutsjukhusen tillför vi finansiering för jourmottagningar. Vi inleder även en utredning för att se över hur sjukhusvården, det som idag är Sjukhusen i Väster, ska organiseras framåt.

Sedan början av mandatperioden har vårdköerna i Västra Götaland fortsatt att växa och tusentals patienter har väntat längre än den lagstadgade garantin. Den rödgröna ledningen har i

praktiken satt vårdgarantin ur spel. Därför genomför vi nu en riktad budgetsatsning på en halv miljard kronor för att upphandla vård från privata utförare som har kapacitet att ta emot fler patienter. Vi påbörjar även en ny lönesatsning som bygger vidare på tidigare framgångsrika insatser för konkurrenskraftiga och jämställda löner.

Liberalerna försvarar och satsar på kulturen

Västra Götaland ska ha ett kulturliv som når och angår invånarna. För oss är det viktigt att kulturens infrastruktur säkras för framtiden, att den kulturella friheten försvaras samt att kulturens kvalitet och dess lyskraft värnas. För oss är det ett lackmustest. För kulturen utmanar och provocerar, knyter samman och förenar. I budgeten gör vi flera riktade satsningar för att stärka det fria kulturlivet, folkbildningen och insatser för läsfrämjande. Vi mer än fördubblar det nuvarande krisstödet till flera konstnärer framför allt från Ukraina, men även oppositionella från Belarus och Ryssland. För oss liberaler handlar det om blågul solidaritet.

Därutöver sätter vi en långsiktig satsning på att öka läslusten bland barn och unga i länet. Västra Götaland ska vara en region där man vill bo, arbeta och verka. Det är då som nya företag kan starta, idéer kan bli till verklighet och företagsamheten blomstra. Därför vill vi liberaler investera i ny infrastruktur och i en fungerande kollektivtrafik som knyter oss samman, men som även får regionen att växa sig starkare. Det ska vara bekvämt, enkelt och tryggt att resa kollektivt eller med egen bil, oavsett om du bor i storstaden eller på landsbygden. Det är också så som besöksnäringen kan berika och locka till nya möten och besök. Allt detta är helt avgörande för att skapa ett konkurrenskraftigt näringsliv, attrahera både kapital, arbetskraft och för att säkra kompetensförsörjningen.

Västra Götalandsregionen ska även fortsatt vara en pådrivande kraft för en progressiv miljöutveckling och ta ett stort ansvar i klimatomställningen och att nå det globala klimatavtalet. För klimathotet kräver en politik som bromsar och stoppar klimatförändringarna, värnar och förvaltar vår gemensamma miljö.

Regionens medarbetare ska mötas av en bra arbetsmiljö och attraktiva arbetsplatser. Det förutsätter att ansvar och befogenheter ges till första linjens chef. På så sätt frigörs kraft, kunskap, kreativitet hos medarbetarna och i vår organisation. På våra arbetsplatser ska erfarenhet och kompetens alltid löna sig.

Den här budgeten innehåller liberala prioriteringar. Det är så vi tror att Västra Götaland blir friare och rikare. Alla människor ska ha möjligheten att ta sig dit de vill. Oavsett var de kommer ifrån och vilka drömmar de än bär på. Därför lägger Liberalerna i Västra Götalandsregionen fram ett förslag till budget som tar ansvar och som skapar framtidstro.

Pär Lundqvist

Gruppledare och regionråd (L)

Omslagsbild: Daniel Andersson
Foto: Anna Sigvardsson

Budgetens innehåll

Ett friare och rikare Västra Götaland	2
Budgetens mål	6
Långsiktiga mål	
Prioriterade mål för 2025 – 2027	
Fokusområden 2025	
Budgetens roll	8
Nämnders och styrelser fortsatta arbete med budgeten	
Uppföljning av budgetens mål och fokusområden	
Regionens verksamhet	
Hälso- och sjukvård	9
Fokus på primärvården och fast läkarkontakt	
Utveckla närsjukhusens roll i den nära vården	11
Utveckla vården för årsrika	
Kvinnosjukvård av högsta kvalitet	12
Jämlik vård	13
Frihet att vara den du är	14
Sjukresor för en jämlik och tillgänglig vård	15
En trygg och tillgänglig akutsjukvård	
En god tandhälsa hela livet	16
Lyft den psykiska hälsan	17
Krafttag mot ungas psykiska ohälsa	18
Nystart för Barn- och ungdomspsykiatri	18
Patientsäkerhet och läkemedel	19
Växla upp folkhälsoarbetet	20
Digital vård	21
Strategi för hälso- och sjukvården	
Regional utveckling	22
Ökad inkludering	
En progressiv röst i klimatarbetet	23
Fler företag och fler i jobb	
Infrastruktur för tillväxt och utveckling	24
Rusta upp och bygg ut infrastrukturen	25
Regional utvecklingsstrategi	26
Kollektivtrafik	27
Bättre trafik i hela regionen	
Hållbar finansiering av kollektivtrafiken	28
Trafikförsörjningsprogram för Västra Götaland	

Kultur	29
Kulturens egenvärde ska tryggas	
Demokratien och yttrandefriheten måste försvaras	
Folkbildningen är en viktig resurs	30
Ett stärkt stöd till det fria kulturlivet och kulturens infrastruktur	
Mer plats för kultur	31
Stärkt läsfrämjande i regionen	
Värna institutionernas lyskraft	32
Kulturstrategi för Västra Götaland	
Västra Götalandsregionens ledningsfunktioner	33
Regionstyrelsen	
Fastigheter	
Service	34
Inköp och upphandling	
Säkerhet och beredskap	35
IT och digitalisering	
Regionens medarbetare	37
Övergripande arbete och inriktning	
Kompetens och erfarenhet ska löna sig	
Samordnad utbildning, kompetensutveckling och kompetensförsörjning	38
En god arbetsmiljö	39
Hållbarhet	40
Ekonomi	41
Tabellverk Regionbidrag	44
Fördelning av riktade statsbidrag	45
Investeringar	
Pensionsåtagandet	
God ekonomisk hushållning	44
Ekonomisk inriktning för Västra Götalandsregionen	46
Finansiella mål	45
Resultaträkning	47
Balansräkning	48
Beslutspunkter	49

Budgetens mål

Långsiktiga mål

- En hållbar och konkurrenskraftig region.
- En tillgänglig och produktiv hälso- och sjukvård med kvalitet.
- Kultur och bildning med lyskraft.

Prioriterade mål för 2025 – 2027

Stärka innovationskraften – för ett hållbart och konkurrenskraftigt näringsliv i framkant.

Västra Götalandsregionen ska verka för en minskad miljö- och klimatpåverkan samt ökad social hållbarhet.

Bygga kompetens – för kompetensförsörjning och livslångt lärande.

Öka inkluderingen – för tillit och sammanhållning

Knyta samman Västra Götaland med hållbara resor och förbättrad tillgänglighet.

Ett kulturliv som når och angår invånarna i Västra Götaland.

Fokusområden 2025

- Kraftsamla för digitalisering.
- Kraftsamla för elektrifiering.
- Kraftsamla för cirkulära affärsmodeller
- Den biologiska mångfalden ska stärkas.
- Öka takten i Klimat 2030 – Västra Götaland ställer om.
- Minska VGR:s miljö- och klimatpåverkan enligt miljömål 2030.
- Stärka arbetet för god hälsa, jämlikhet och delaktighet enligt Mål för social hållbarhet 2030.
- Kraftsamla för fullföljda studier.
- Säkerställa kompetensförsörjningen i Västra Götaland.
- Fler utlandsfödda ska komma i arbete.
- Stärka arbetet för yttrandefrihet och demokrati.
- Stärka nationella minoriteters egenmakt och tolkningsföreträde.
- Dialogen med civilsamhället ska stärkas.
- Fortsatt påverkansarbete för prioriterade infrastruktur-objekt i Västra Götaland.
- Andelen hållbara resor ska öka i hela Västra Götaland samt ökad marknadsandel.
- Kollektivtrafikens självfinansieringsgrad ska öka.
- Kulturens infrastruktur ska stärkas.
- Kraftsamla för vidgat deltagande.
- Kulturens frihet, kvalitet och lyskraft ska värnas.

Takten i omställningen till nära vård behöver öka så att primärvårdens andel är minst 25 % av hälso- och sjukvårdsbudgeten.

- Antalet patienter med en fast läkarkontakt ska öka.
- Antalet patienter per läkare i primärvården ska minska.
- Primärvården ska i anpassade vårdformer bedöma och möta sina patienters behov dygnet runt.
- Primärvården ska verka proaktivt för den enskilde så att framtida vårdbehov minskas.
- Stödet till den kommunala vården behöver utvecklas.
- Fler mobila och nära vårdformer ska utvecklas.

Resurser fördelas så att de ger mest möjliga nytta och säkrar en jämlik vård.

- Det systematiska prioriteringsarbetet ska breddas till att även omfatta nya vårdförlopp, arbetssätt och ambitionshöjningar.
- Kvinnosjukvårdens andel av budgeten behöver öka.
- Inför Vårdval gynekologi.
- Arbetet med medicinsk kvalitet ska utvecklas.

Invånarnas tillgång till digitala vårdformer ska öka.

- 1177/ Vård och hälsa ska utvecklas för att bli den naturliga vägen till vård.
- Införa individualiserat digitalt stöd för patienter.
- Andelen patienter som bedöms och omhändertas digitalt ska öka.

Bästa möjliga kunskap ska finnas tillgänglig och användas i patientmötet, eller av patienten själv i egenvården.

- Vårdutbildade medarbetare ska avlastas arbetsuppgifter som inte kräver vårdutbildning.
- Implementeringen av effektiva vårdprocesser och arbetssätt behöver stärkas.
- Arbetet med uppgiftsväxling behöver öka.

Invånarnas tillgång till den vård de behöver ska öka.

- Öka antalet tillgängliga vårdplatser.
- Nyttjandegraden av vårdens lokaler ska öka.
- Mer planerad vård ska flyttas ut till närsjukhus eller andra specialistmottagningar.
- Väntetiderna för både förstabesök och behandling ska minska genom ökad produktivitet och upphandlad vård.
- Fortsatt utveckling av första linjens sjukvård för psykisk ohälsa.
- Öka tillgängligheten till vård för barn- och ungdomar med psykisk ohälsa och inför vårdval BUP.

Skapa attraktiva arbetsplatser och förbättra möjligheten till karriär- och kompetensutveckling.

- Förutsättningar och mandat ska stärkas för första linjens chef.
- Erfarenhet och kompetens ska löna sig.
- Antalet utbildningsplatser ska öka för att säkra kompetensförsörjningen.
- Nya och förändrade arbetssätt behöver utvecklas.
- Öka kompetensutveckling och användarupplevelsen, för att bättre nyttja digitaliseringen.

En hållbar ekonomisk utveckling

- En budget i balans och långsiktigt hållbara finanser.
- Invånarna får valuta för skatten och en välfärd med hög kvalitet.
- Önskad administration ska minska.

Budgetens roll

Budgeten är Västra Götalandsregionens överordnade styrdokument. Budgeten beskriver den politiska inriktningen som ska leda utvecklingen de närmaste åren. Regionfullmäktige fastställer budgeten och den utgör grunden för allt arbete som utförs i Västra Götalandsregionens verksamheter. Till detta kommer, av regionfullmäktige antagna, styrdokument som ger en mer detaljerad inriktning för Västra Götalandsregionens verksamheter. Det gäller särskilt den regionala utvecklingsstrategin, kulturstrategin, strategin för omställningen av hälso- och sjukvården samt trafikförsörjningsprogrammet. Vid eventuella konflikter mellan styrdokument och budget, gäller senast antagna budgeten.

Budgeten innehåller en plan för verksamheten och ekonomin över en treårsperiod samt mål och riktlinjer. I budgeten anges skattesats och anslag. Av budgeten framgår hur verksamheten ska finansieras och hur den ekonomiska ställningen beräknas vara vid budgetårets slut. De finansiella mål som är av betydelse för en god ekonomisk hushållning anges. I en särskild sammanställning redovisas prioriterade mål och fokusområden för 2025 och kommande år.

Nämnders och styrelser fortsatta arbete med budgeten

Nämnder och styrelser får utöver regionfullmäktiges mål lägga fast ett par prioriterade mål anpassat till det egna uppdraget, som inte kan riktas mot annan nämnd eller styrelse. Dessa får inte stå i strid med regionfullmäktiges mål.

Nämnder och styrelser ska i allt arbete ha ett fokus på jämställdhet, mångfald samt att undanröja hinder för personer med funktionsnedsättningar. Det innebär att statistik, utredningar och andra beslutsunderlag ska genomsyras av dessa perspektiv.

Uppföljning av budgetens mål och fokusområden

De mål som är redovisade i budgeten ska följas upp av mätbara kvalitativa och kvantitativa indikatorer, som ska redovisas till nämnder och styrelser samt till regionfullmäktige i samband med delårsrapporter och årsredovisning. Enbart de mål och fokusområden som är relevanta för nämnd eller styrelse ska följas upp.

Regionens verksamhet

Västra Götalandsregionen, med sina 49 kommuner, samlar cirka 17 procent av Sveriges befolkning och har en omsättning på drygt 75 miljarder kronor. Bildandet av regionen 1999 byggde på två bärande principer. Den första handlade om att öka det regionala inflytandet över frågor som är viktiga för invånarna. Den andra handlade om att utveckla hälso- och sjukvården genom ökad samverkan och arbetsfördelning. Principerna ligger fortsatt fast och utgör budgetens långsiktiga mål, det vill säga att Västra Götaland ska vara en hållbar och konkurrenskraftig region och ha en tillgänglig och produktiv hälso- och sjukvård. I dag har regionen ansvar för och bedriver verksamhet främst inom fyra övergripande områden; hälso- och sjukvård, regional utveckling och miljö, kollektivtrafik samt kultur. Regionen har även ett ansvar och en roll som samhällsaktör lokalt, regionalt, nationellt och internationellt.

Hälso- och sjukvård

Sveriges och Västra Götalandsregionens sjukvård är i många stycken i världsklass, men det finns problem. Trots att Sverige, i en internationell jämförelse, har relativt sett gott om ekonomiska resurser och många medarbetare så produceras färre besök och färre vårdtillfällen än i andra jämförbara länder. Dessutom har sjukvården problem med tillgänglighet och kontinuitet. De som arbetar i vården upplever att de är för få, att de inte räcker till, att arbetsmiljön är dålig och att de får ägna för mycket tid åt saker som de inte borde lägga så mycket tid på.

Regionens sjukhus har problem med dålig tillgänglighet och långa köer, trots att betydande ekonomiska resurser har tillförts. Det krävs omfattande insatser för att effektivisera och öka produktiviteten för att både klara ekonomin i stort och förbättra tillgängligheten samt minska vårdköerna. Under 2025 avsätts en halv miljard kronor för att upphandla vård från privata utförare för att kapa sjukvårdens köer. I budgeten för 2025 räknas hälso- och sjukvården upp med 2 procent samt för befolkningsutvecklingen.

Grundproblemet är hur sjukvården är organiserad och leds. Dagens styrning leder till ökad administration och överorganisering samt till brister i kvaliteten. Många gånger ligger sjukvården i framkant på den medicinska utvecklingen med ny teknologi, nya behandlingsmetoder, nya läkemedel och ny kunskap. Samtidigt har sjukvården svårt att förändra sina arbetssätt, rutiner och strukturer. För att komma till rätta med problemen krävs en rad nya svar för att få till en förändring på den enskilda vårdcentralen, vårdavdelningen, kliniken eller mottagningen. Det kräver att ansvar, makt och befogenheter att nå såväl ekonomiska som verksamhetsmässiga mål i möjligaste mån decentraliseras till första linjens chefer och deras medarbetare.

Fokus på primärvården och fast läkarkontakt

Primärvården måste stärkas så att den kan möta patienternas behov av nära och tillgänglig vård. Därför behöver primärvårdens andel av hälso- och sjukvårdsbudgeten öka för att inom ett par år nå 25 procent.

Västra Götalands husläkarreform, med en fast läkarkontakt, ska värnas och utvecklas för att fortsätta stärka primärvården. Detta är viktigt för att förbättra kontinuiteten och effektivisera sjukvården eftersom kontinuitet och relationsskapande vård är avgörande för patienten. Det långsiktiga målet är att alla ska ha en egen namngiven husläkare. Varje läkare ska ansvara för sina listade patienter och samordna den vård de behöver, men också arbeta med förebyggande åtgärder. Genom god patientkänedom kan husläkaren ansvara för när patienten behöver sjukhusvård och veta när patienten är redo för eget boende efter vård på sjukhus. För att stärka den nära vården ska den fasta läkarkontakten få rätt att lägga in sin patient på närvårdsavdelning på sjukhusen. En utredning ska tillsättas för att föreslå hur det kan bli möjligt.

Det behövs betydligt fler specialister i allmänmedicin och ST-läkare i primärvården. Färre patienter per läkare bidrar till såväl patientsäkerhet som en hållbar arbetsbelastning och bättre arbetsmiljö. Det nationella riktmärket om 1 100 invånare per specialisläkare i primärvården ska vara ett fastställt mål också för Västra Götalandsregionen. Då riktmärket är ett viktigt verktyg för att ställa om vården måste en långsiktig plan för hur riktmärket ska nås i regionen skyndsamt komma på plats. Strategiska hälso- och sjukvårdsnämnden får i uppdrag att ta fram en färdplan under 2025.

För att stärka vårdcentralerna och primärvården samt anställa fler läkare genomförs en riktad satsning där 300 miljoner kronor tillförs den Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden i ett första steg under 2025. Satsningen förstärks sedan med ytterligare 300 miljoner under 2025 och 300 miljoner 2027. Det bidrar till att öka takten i omställningen till en nära vård och till att primärvården arbetar mer proaktivt. Dessutom skapar det utrymme för primärvården att ta hand om ett utökat uppdrag där den fasta läkaren och vårdcentralen tar större del av vårdbehoven.

För att öka och underlätta omställningen till en mer nära vård återinförs en särskild omställningsbudget. I budgeten avsätts totalt 550 miljoner för de kommande tre åren. Medlen ska användas som en bryggfinansiering för att möjliggöra förverkligande av omställningens intentioner, såsom till exempel överföring av vård från framför allt de stora sjukhusen till den nära vården.

Vårdval Vårdcentral har sedan starten varit en framgång och det är viktigt att vårdvalet, där invånarna i Västra Götaland fritt kan välja bland de godkända vårdcentraler som ingår i vårdvalet, värnas. Krav- och kvalitetsboken, som är förfrågningsunderlag enligt LOV, anger förutsättningarna att bedriva vårdcentral i Västra Götalandsregionen. Målet ska vara att succesivt utveckla vårdvalets uppdrag som trygg, första vårdkontakt med helhetsansvar för sina listade patienter. Den regionala primärvården ska utgöra basen i den nära vården och ge en effektiv, bred och lättillgänglig hälso- och sjukvård som samspelar med annan hälso- och sjukvård, elevhälsa, socialtjänst och tandvård. Det är nödvändigt för att avlasta akutsjukvården, men framför allt för att skapa en trygg och patientsäker vård. Primärvården ska i större utsträckning och vid behov kunna omhänderta sina patienter dygnet runt. Tillgång till rådgivning och tidsbokning digitalt ska öka. Stärkt kontinuitet med enkla kontaktvägar skapar trygghet och minskar patienternas oro och behov att söka vård akut för mindre akuta tillstånd. Ersättningen för fast läkarkontakt förstärks.

Primärvårdens jourmottagningar är en viktig länk i regionens sjukvårdssystem, då de avlastar akutmottagningarna på sjukhus och bidrar till att patienter får adekvat vård på rätt vårdnivå. De är en viktig del i omställningen till en nära vård. Det kan handla om en rad olika akuta tillstånd, mindre skador, infektioner, smärta och andra akuta medicinska problem. De är tillgängliga kvällar, nätter, helger och helgdagar när övriga vårdcentraler är stängda. Genom att erbjuda snabb och tillgänglig vård vid akuta behov bidrar jourmottagningar till att förbättra patienters hälsa, säkerhet och välbefinnande. Därför är det viktigt att värna de mottagningar som i dag finns och att fler inte avvecklas. För att säkra finansieringen tillförs Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden 20 miljoner.

Samverkan mellan akutsjukhusens specialistvård, primärvården och den kommunala vården kring sköra patienter och äldre måste stärkas för bättre tillgänglighet dygnet runt. Digital teknik gör det möjligt att bedriva vård nära patienten, oavsett fysisk plats eller tid. Arbetet med att bedöma och omhänderta patienter digitalt behöver öka både för att nyttja resurser bättre och för att möta patienternas behov av tillgänglighet.

Samverkan med kommunerna behöver utvecklas. Det gäller särskilt förbättrade rutiner på vårdavdelningarna kring in- och utskrivning av patienter. Patienthotell vid akutsjukhusen, gärna i extern regi, kan bidra till förbättrad trygghet för patienter och anhöriga.

Vårdval Rehab stärker den enskildes inflytande över sin egen vård genom att erbjuda fritt val av rehabenhet. Vårdvalet har stärkt rehabiliteringen som tidigare har varit eftersatt i regionen vilket har avlastat sjukhusen och vårdcentralerna. Vårdvalet behöver utvecklas ytterligare för att stärka samverkan mellan vårdgrannar och utveckla rehabiliteringens roll i

vårdssystemet. Sedan vårdval rehab infördes har kostnadsutvecklingen varit hög i förhållande till andra vårdformer. För att dämpa utvecklingen framåt införs en riktad anpassning över de kommande tre åren och en översyn görs av bland annat tilläggsersättningen vid förstagångsbesök.

Under 2024 fattade regionfullmäktige beslut om att chockhöja patientavgifterna för läkarbesök på en vårdcentral och för besök på en rehabmottagning. Beslutet innebar ett paradigmskifte i regionen genom att inte ta utgångspunkt i hur det påverkar och styr patientflöden. Förändringen slår med precision mot redan utsatta grupper i samhället och de kraftiga avgiftshöjningarna riskerar omställningen till en nära vård. Det finns stora risker med att fler patienter kommer vänta med att söka vård eller vända sig direkt till akuten i stället för sin vårdcentral eller specialistvården för att få rehabilitering. Beslutet behöver rivas upp och patientavgifterna inom primärvården sänkas. En särskild uppföljning behöver även göras av beslutet.

Utveckla närsjukhusens roll i den nära vården

I Västra Götaland finns flera närsjukhus som fyller en viktig roll i hälso- och sjukvårdssystemet och som varje dag avlastar akutsjukhusen. Sjukhusen speglar länets stora geografi och de skillnader som finns i närhet till större sjukhus.

Under många år har trenden varit att koncentrera vård till färre enheter. I vissa fall har det inneburit nya verksamheter och arbetssätt inom närsjukhusen, men ofta har det medfört att verksamheter flyttats och koncentreras till akutsjukhusen. Senast under 2024 beslutade regionfullmäktige att avveckla planerna på ett nytt närsjukhus på Wieselgrensplatsen i Göteborg. Beslutet fattades utan en färdig plan för hur den vård som i dag bedrivs av Capio på Lundby specialistsjukhus ska omhändertas. Beslutet är olyckligt och planerna på ett nytt närsjukhus behöver återstartas.

Strategin för omställningen av hälso- och sjukvården pekar ut att Närsjukhusen ska utvecklas, utifrån lokala förutsättningar, för att den specialiserade vården som inte kan utföras på distans kan ske närmare patienten och utgöra det primära specialistvårdsstödet till närliggande vårdcentraler. Närsjukhusen spelar därmed en viktig roll i omställningen och deras roll behöver uppdateras i vårdkedjan.

Närsjukhusen är för oss en fastighet som samlar olika verksamheter och olika huvudmän, såväl offentligt som privat. Det innebär i en framtid att exempelvis socialtjänst skulle kunna rymmas i samma fastighet.

Utgångspunkten bör vara de lokala förutsättningar som finns hos befolkningen och i närområdet. Sjukhusen ska vara en aktiv, tillgänglig resurs av specialistkompetenser för sitt närområde, för sköra patienter och som stöd till såväl primärvården som den kommunala vården. Vi ser att närsjukhusen kan driva närsjukvårdsplatser i samarbete mellan specialistvård, operationsverksamhet, kommunal vård och primärvården. Det skapar trygg och god vård för patienter som behöver tillsyn efter operation, förberedelse inför operation eller för utskrivningsklara patienter som har behov av tillsyn som inte kan ges hemma.

Utveckla vården för åsrika

Äldre ska veta att vården finns när de behöver den. Hos den fasta läkarkontakten som man själv har valt, genom hemsjukvård eller på äldreboendet. Äldre har rätt till trygg och värdig vård.

Den demografiska strukturen kräver ett ökat utbud av vård för äldre. Samtidigt gör den

medicinska utvecklingen att fler kan få hjälp till hälsa och livskvalitet. Tillgång till senaste och bästa medicinska praxis inom varje medicinskt område måste vara jämlik över hela regionen. De stora sjukdomar och besvär som kommer med åldern behöver tas om hand bättre. Vård och behandling måste utvecklas. Västra Götalandsregionen ska gå i bräschen för forskning, evidens och utveckling på området.

Idag finns det inte ett allmänt vaccinationsprogram för äldre som det gör för barn och unga. I väntan på ett nationellt program behöver Västra Götaland gå före och under en försöksperiod införa ett regionalt vaccinationsprogram för äldre. Det skulle bidra till fler friska årsrika människor och att sjukvården kan tidigt behandla sjukdomar innan de uppstår. All form av åldersdiskriminering och ålderism ska motverkas. Hälsa- och sjukvården måste göra upp med slentrianmässigt satta åldersgränser. I de fall där Socialstyrelsen avråder från screening, exempelvis mammografi efter 74 år, ska organiserad provtagning i stället erbjudas som alternativ. Det kan bidra till ny evidens och stärkt jämlik vård där sökvägar till undersökning och behandling tydliggörs. Resurser avsätts i budgeten för att utreda ett införande.

Under pandemin blev det uppenbart att vården av äldre och sköra patienter behöver förbättras. Äldre patienter ska ha en fast läkarkontakt vid sin vårdcentral, en läkare som tar ett helhetsansvar och fungerar som lots genom vården. Kontakten ska ha ett samordningsansvar för läkemedelsbehandlingen för att minska risken för felmedicinering och läkemedelsförgiftning. Alla äldre ska regelbundet erbjudas en läkemedelsgenomgång. Samverkan mellan kommunernas omsorg och den regionala sjukvården behöver stärkas och den medicinska kompetensen inom kommunens omsorg måste säkras. Allt fler äldre får avancerad sjukvård i hemmet, via kommunernas hemsjukvård. För att detta ska fungera måste läkarbemanningen, i både ordinärt som särskilt boende, säkerställas. Samhället behöver även rusta äldre människor och deras anhöriga för att på ett bättre sätt möta äldres sjukdomar. Regionen behöver ta ett större ansvar för att avlasta anhängvårdare. Fler arbetsterapeuter och fysioterapeuter i primärvården underlättar ett rörligt liv, motverkar fallskador, infektioner och annan sjuklighet. Alla patienter som lämnar en vårdepisod vid sjukhus ska ha en vård- och rehabiliteringsplan.

Gemenskap och sociala relationer är viktiga för vår hälsa och under de senaste åren har personer som lever i ofrivillig ensamhet ökat. Det kan ha inverkan på både den psykiska och somatiska hälsan. Västra Götalandsregionen, tillsammans med kommuner och det civila samhället, har en roll i att minska den sociala ohälsan som genereras av ofrivillig ensamhet.

Kvinnosjukvård av högsta kvalitet

Sjukvården bygger fortfarande i stor uträkning på en manlig norm där mediciner och behandlingar är anpassade efter män. Detta leder till att kvinnor erbjuds en kvalitativt sämre vård. Kvinnor ska inte behöva vänta längre, ges billigare mediciner eller bemötas på ett sämre sätt än män. Det ska inte få förekomma medicinskt omotiverade skillnader i vården mellan kvinnor och män. Därför krävs ett tydligt jämställdhetsperspektiv inom hälso- och sjukvården, lika viktigt är att evidens och forskning stärks på området. Det är centralt att säkerställa finansieringen till kvinnosjukvården, vars andel av budgeten behöver öka. Det är en förutsättning för att stärka en sammanhållen vårdkedja för kvinnosjukvården och mödra- och förlossningsvården.

I dag är det allt för svårt att få tid för gynekologisk undersökning. Den som inte har en gynekolog sedan tidigare har svårt att hitta en och de privata gynekologerna har inte möjlighet att ta emot fler patienter. I delar av regionen har sedan tidigare bristen på öppenvård lett till att patienterna söker sig till sjukhus. För verksamma gynekologer innebär

det en hög arbetsbelastning. För patienterna innebär detta ojämlig tillgång till vård. Därför ska ett nytt vårdval utredas och införas inom gynekologi. Kvinnor som drabbas av förlossningskomplikationer ska erbjudas hjälp och därför behövs tydliga rutiner för att undersöka och följa upp skador och komplikationer som kan uppstå. Vården för kvinnor som drabbas av förlossningsdepression eller förlossningspsykos behöver lyftas.

När förlossningsverksamheten koncentrerades i Göteborgsområdet och flyttade från Mölndal till Östra sjukhuset 2017 var tanken att skapa tre förlossningsavdelningar med olika inriktningar för att ge blivande föräldrar möjlighet att välja den miljö som passade dem bäst. Det är hög tid att planen fullföljs. Därför ska tre avdelningar etableras för att tillgodose olika behov och preferenser hos blivande föräldrar. En avdelning skulle kunna fokusera på riskpatienter för att erbjuda särskild vård. En annan avdelning skulle följa den traditionella modellen för förlossningsvård, som redan är välkänd och etablerad på sjukhuset idag. Den tredje avdelningen skulle kunna erbjuda en mer hemliknande miljö för förlossning. Det behövs en förlossningsvård där patienternas behov och valmöjligheter står i centrum och där organisationen anpassar sig efter dessa behov.

Under mandatperioden ska Västra Götalandsregionen ta ett strategiskt beslut om att etablera en ny förlossning och ett BB i Göteborgsområdet, eftersom verksamheten vid Östra sjukhuset behöver avlastas. Verksamheten kan med fördel utföras i privat drift, inom det offentligt finansierade hälso- och sjukvårdssystemet, i anslutning till ett akutsjukhus. Arbetsmiljön inom förlossningsvården måste förbättras. I ett normalläge ska personalen på förlossningen kunna ta rast, gå hem i tid, ta ut sin kompensationstid i ledighet samt att få sin planerade semester. Därför är det viktigt med tydliga bemanningsmål. En barnmorska ska inte ansvara för mer än en födande kvinna i aktiv fas. För att detta ska kunna fungera måste åtgärder genomföras för att stärka möjligheten till att behålla, utveckla och attrahera personal. Förutsättningarna för utbildning och kompetensutveckling inom förlossningsvården ska ses över.

Jämlik vård

En jämlik hälso- och sjukvård handlar om att bemötande, vård och behandling ska erbjudas på lika villkor till alla oavsett vem patienten är. Så är det inte idag. Människor är olika, men vården måste vara likvärdig. Diagnoser och behandlingar ska ske på jämlika villkor. Det viktiga är att regionen identifierar och uppmärksammar omotiverade skillnader samt erbjuder fortbildning för alla som arbetar inom sjukvården kring skillnader i vård mellan olika grupper.

Svårt sjuka barn, som lever med en obotlig eller långvarig sjukdom, måste få tillgång till vård i hemmet på lika villkor som vuxna. Samarbetet mellan specialistvård, primärvård och hemsjukvård måste förbättras så att vården fungera för alla invånare i Västra Götaland, oavsett bostadsort och ålder. Personer som har sällsynta hälsotillstånd är ofta i stort behov av flera olika former av vård, samtidigt som det ofta tar lång tid att få rätt diagnos. Dessa frågor kräver såväl nationellt som internationellt samarbete för att kunna erbjuda denna grupp patienter bästa möjliga vård. En central fråga är tillgången till mediciner för gruppen. Här krävs ett ökat statligt ansvar för finansiering samt ett påverkansarbete för att lyfta frågan till EU-nivå.

Vårdsamordnare eller vårdlotsar ska kunna hjälpa kroniskt sjuka och deras anhöriga med sjukvårdskontakter och stöd vid oro och särskilt stöd ska ges till anhöriga som är barn. Personal som arbetar med barn ska ha särskild utbildning i detta.

Långvarig smärta är en av de största orsakerna till att människor blir långtidssjukskrivna.

Smärta har ofta många och komplexa orsaker. Ofta rör det sig om långvarig, kronisk smärta. Kunskapen kring nya vårdmetoder måste öka och patienterna tas om hand utan att hamna mellan stolarna. Det är inte värdigt att patientgruppen ofta skickas runt i vården eller fastnar i tungt medicinberoende. Vården av patienter med icke malign smärta i VGR behöver förbättras och den plan som regionen sedan tidigare har beslutats om behöver genomföras fullt ut. I arbetet är det viktigt med ett tydligt kvinnoperspektiv.

Sedan ett par år tillbaka har ett arbete pågått med att förbättra vården för personer som utsatts för våldtäkt. Patientavgiften för personer som söker vård efter att ha blivit utsatta för våldtäkt och sexuella övergrepp har slopats. En särskild mottagning för vård efter sexuella övergrepp har inrättats. Den nya verksamheten ska följas upp.

Kunskapen om hedersrelaterade frågor måste öka i hela samhället, så även inom hälso- och sjukvården. Västra Götaland var den första regionen i landet med en heltäckande regional medicinsk riktlinje om hedersrelaterat våld. Men arbetet behöver fortsätta och ha ett tydligt barnrättsperspektiv. Ökad kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck samt en tydlig vägledning medför trygga medarbetare inom vården och bidrar till att utsatta personer uppmärksammas och identifieras.

Vulvamottagningen vid Angereds närsjukhus, är en specialistmottagning, som finns riktade till könstypade flickor och kvinnor. Det är en verksamhet som ska värnas och bidrar till att öka kunskapen i övriga regionen. En utredning ska tillsättas för att se över möjligheten att bilda ett nationellt kunskapscentrum.

Våld i nära relationer är ett stort hot mot folkhälsan. Frekvensen av våldet är så hög att antalet drabbade har passerat nivån för flera av våra vanligaste folksjukdomar. Människor som utsätts för våld eller sexuella övergrepp ska erbjudas ett omhändertagande som också innefattar stöd för emotionella konsekvenser. Det är viktigt att det finns sjukvårdspersonal i beredskap som har särskild utbildning i såväl omhändertagande som dokumentation. Särskilt fokus bör läggas på män och kvinnor som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld. Den vårdkedja som har införts vid Mölndals sjukhus ska implementeras i hela regionen.

De som lever utan uppehållstillstånd har enligt lag rätt till vård som inte kan anstå. Politikens uppdrag är inte att avgöra vilken vård som ska ges i den enskilda situationen, utan det måste göras självständigt av sjukvårdens professioner. Västra Götalandsregionen behöver stärka samverkan med civilsamhället för stöd till personer i behov av vård samt för att öka vårdens kunskaper om rätten till vård.

Frihet att vara den du är

I Västra Götaland ska alla kunna vara den de är fullt ut, utan att styras av andra. Alla ska ha lika rättigheter oavsett kön, könsidentitet eller sexuell läggning. Allt för ofta händer det att bristande kunskap gör att HBTQ-personer blir osynliggjorda eller får sämre bemötande. HBTQ-personer har, som grupp, en högre förekomst av psykisk ohälsa än hos befolkningen i allmänhet. Det handlar om riskbruk, beroende, ångestsjukdomar och depressioner. För homo- och bisexuellas samt transpersoners välbefinnande i sjukvården krävs en ökad kompetens om de särskilda frågor som rör denna grupp. Fler verksamheter ska HBTQ-diplomeras eller certifieras.

Lundströmmottagningen, som är regionens enhet för personer med könsdysfori, ska värnas. Mottagningen genomför utredning, ställer diagnos, skriver remisser till specialister och samverkar med patientens sociala nätverk samt ger hjälp och stöd via samtal. Mottagningens expertkunskaper och långa erfarenhet är en viktig del för gott bemötande

och en trygg och säker vård för personer med könsdysfori. Mottagningen ska flyttas till Sahlgrenskaområdet och fler insatser behöver göras för att säkerställa fast läkarkompetens på mottagningen. Vidare behöver köerna kortas. Den generella kompetensen om transpersoner måste öka i hälso- och sjukvården, särskilt inom primärvården som många gånger är den första instansen.

Det är viktigt att fortsätta förebygga HIV. Möjlighet att få Re-exposure prophylaxis (PrEP) och Post-Exposure Prophylaxis (PEP) ska även ges på vårdcentralen och ungdomsmottagningar för att öka tillgängligheten till behandling. Bromsmedicin ska även användas i förbyggande syfte.

Sjukresor för en jämlik och tillgänglig vård

Kostnaderna för sjukresor har de senaste åren ökat. Delvis beror detta på ändrade regelverk för resor under pandemin, men även på förändrade utbudspunkter inom specialistvården med en högre grad av koncentration. Kopplingen mellan vårdens strukturella planering och sjukresornas kostnader måste lyftas fram som en del i planering av utbudspunkter.

Även om regionen inte har ansvar för patienters resor till sjukvård måste sjukvården och kollektivtrafiken organiseras så att det går att ta sig dit och hem igen under rimliga förutsättningar. Eftersom regionen är geografiskt stor kan införandet av patienthotell vara en väg framåt för patienter som behöver resa långt och vara tidigt på sjukhuset. Patienter med planerade besök till sjukvården ska ha fria resor inom kollektivtrafiken, biljett ska finnas på kallelsen. För patienten innebär detta en förhöjd servicenivå. Fria patientresor skulle därtill innebära ett incitament för fler att gå över från resor med egen bil till kollektivtrafiken. Västtrafik får i uppdrag att utveckla trafik för långväga resor till vård, som inte omfattas av sjukresor och se över och anpassa kollektivtrafiken till sjukhusens schemaläggning.

En trygg och tillgänglig akutsjukvård

En tillgänglig akutsjukvård är helt avgörande för att kunna rädda liv. Människor ska känna trygghet i att de vid behov av akut vård ska få detta snabbt och med ett kompetent och bra bemötande. I hela regionen ska man känna sig trygg med att ambulanssjukvården finns där och kommer i tid, oavsett var man bor. På sjukhusens akutmottagningar måste väntetiderna kortas. Mycket av den akuta sjukvården påbörjas redan i ambulansen och den prehospitala vården behöver fortsätta utvecklas.

En väl utbyggd primärvård, med vårdcentraler med hög tillgänglighet och kvalitet, är en viktig faktor för att minska inflödet till sjukhusens akutmottagningar, så även mobila team. Det viktiga är att den enskilda patienten får rätt vård på rätt vårdnivå i rätt tid. Allt för ofta är akuten inte rätt vårdnivå och på exempelvis Sahlgrenska Universitetssjukhuset är uppemot 40 procent av patienterna på akuten på fel vårdnivå. För att minska väntetiderna på akutmottagningarna behöver flera insatser vidtas. Tillgången till disponibla vårdplatser behöver förbättras. Det ska finnas möjligheter för personalen på akutmottagningen att hänvisa och boka besök för patienter på vårdcentralen. Det är hög tid att utreda ett införande av remisskrav till sjukhusens akutmottagningar. För det är enbart patienter som behöver akutsjukhusets resurser som ska söka sig till akuten.

Rätt bemanning och kompetens säkerställer att avancerad vård kan ges på plats och i transport till sjukhus. Därför behövs en sammanhållen ambulansorganisation och bemanningen på den regionala funktionen för prioritering av ambulanserna behöver förstärkas. Här är införandet av Framtidens alarmeringstjänst en viktig del i arbetet, där samverkan mellan regionen och SOS alarm förenklas och regionens samlade resurser

används på bästa sätt. Såväl när det gäller ambulanser som bedömningsbilar och samverkan med kommunal sjukvård. För att klara insatstiderna kan det behövas fler ambulanser i delar av regionen, liksom andra typer av prehospitala insatser. I Skaraborg har nya bedömningsbilar satts in, men mer behöver göras för att förbättra situationen i såväl Skaraborg som Bohuslän och Fyrbodal, men även Göteborg. För att öka möjligheten till snabba akuta insatser, exempelvis vid trafikolyckor, är samverkan med räddningstjänsten och den kommunala hemsjukvården kring IVPA (I Väntan På Ambulans) av stor vikt.

Under GrönBlå ledning drevs projektet Förstärkt IVA-vård fram. Projektet har som mål att skapa en robust och hållbar struktur för förstärkning av personal inom intensivvården vid extraordinära situationer och särskilda händelser. 70 förstärkningssjuksköterskor och 70 förstärkningsundersköterskor utbildas. För att upprätthålla en robust och hållbar struktur inom IVA-vården, efter att projektet avslutats 2024, tillförs totalt cirka 10 miljoner kronor i budget.

2018 beslutade regionfullmäktige att samla Alingsås lasarett, Angereds närsjukhus, Högsbo närsjukhus och Kungälv's sjukhus i den gemensamma förvaltningen Sjukhusen i Väster. Det var ett olyckligt beslut. En utredning tillsätts med syftet att föreslå en ny organisering och styrning samt utreda förutsättningarna för att Kungälv's sjukhus på sikt skulle kunna upphandlas. Regionstyrelsen tillförs medel för att genomföra utredningen under 2025.

En god tandhälsa hela livet

Att ha en god tandhälsa hela livet är avgörande för en individs livskvalitet och för dennes välbefinnande. Den allmänna tandhälsan har blivit allt bättre, vilket har möjliggjorts genom ett aktivt förebyggande arbete och en ökad kunskap hos invånarna om vikten av att sköta sina tänder.

Tandvården agerar på en konkurrensutsatt marknad och Folktandvården är den enskilt största aktören. Idag upplever många patienter låg tillgänglighet och långa väntetider till undersökning. Folktandvården måste även kunna möta vuxna människors behov av tandvård. Styrelsen får i uppdrag att vidta insatser för att stärka tillgängligheten. Folktandvården ska fortsätta att utveckla all typ av tandvård, från yngre till äldre. Tandvårdens folkhälsoarbete som är riktat till befolkningen är centralt. Det förebyggande och hälsofrämjande arbetet behöver stärkas. Det finns betydande socioekonomiska skillnader i Västra Götaland. Det handlar dels om individer med behov av tandvård, men som väljer bort vården av ekonomiska skäl, dels grupper där kunskapen att ta hand om sina tänder är bristfällig.

Genom tidig prevention kan många problem undvikas senare i livet. Därför ska tandvårdens preventiva arbete inledas så tidigt som möjligt. Alla barn ska ha regelbunden kontakt med tandvården med så korta intervall att ett framgångsrikt preventivt arbete uppnås. Hälsolektioner i skolan, till exempel via preventionsprogrammet Fluor, Råd, Arena, Motivation och Mat, är ett viktigt komplement.

Rapporter pekar på att inflammation i tänder och mun är direkt kopplade till hjärt- och kärlsjukdom och för tidig död. Därför måste insatser göras för äldres tandhälsa. Ett problem är att färre har regelbunden kontakt med tandvården med stigande ålder. Regionen måste arbeta mer aktivt för att äldre ska fortsätta inom tandvården. Tandhälsan måste även ges ökat fokus när de äldre kommer i kontakt med vården och äldretandvården måste få en tydligare roll. Arbetet med att ta del av ny kunskap, utbilda framtida personal och medverka i patientnära forskning behöver fortsätta.

Från och med 2025 är barn- och ungdomstandvården kostnadsfri till och med det år man fyller 19 år. Frisktandvården fångar upp unga vuxna som annars i stor utsträckning släpper kontakten med tandvården. De grupper som har en generellt sämre tandhälsa behöver nås av vården och här har tandvårdens avgifter en avgörande roll. Därför ska avgifterna i den mån det är möjligt utformas så att fler får insatser som leder till en god munhälsa. En särskild utredning behöver tillsättas kring detta.

Lyft den psykiska hälsan

Psykisk ohälsa är ett allvarligt hälsoproblem. Oavsett om det handlar om ångest, depression, bipolär sjukdom eller andra psykiska sjukdomar, kan de ha en betydande inverkan på en persons livskvalitet och förmåga att fungera i vardagen.

Trots den ökande medvetenheten om psykisk ohälsa, finns det fortfarande mycket stigma kring detta ämne och många som lider av psykiska sjukdomar kämpar fortfarande med att få adekvat hjälp och stöd. För att lyfta den psykiska ohälsan krävs ett utvecklat samarbete mellan olika vårdnivåer med den enskildes behov i centrum.

En stor andel av patienterna som besöker en vårdcentral i regionen gör det på grund av psykiska besvär. Patienterna måste mötas av personal med kompetens att ta emot denna patientgrupp. Därför måste satsningen på mer resurser till psykosocial kompetens inom primärvården fortsätta och antalet psykologer måste bli fler samt kompletteras med satsningar på andra yrkesgrupper som kan bidra till att stärka hälsan för patienten, exempelvis psykologer, psykiatrisjuksköterskor och fysioterapeuter. Utbyggd psykisk hälsovård ska vara en prioriterad del i utvecklingen av primärvården. Digitala mottagningar kan vara ett sätt att öka tillgängligheten till ett första besök

Tillgängligheten och produktiviteten inom psykiatrin behöver öka. För att få in fler aktörer inom psykiatrin och därmed öka valfriheten samt mångfalden för patienterna behöver nya driftsformer prövas. Resurser avsätts i budgeten för att genomföra en utredning med fokus på fast läkarkontakt även inom psykiatrin. Samtidigt behövs fler som vill arbeta inom den psykiatriska vården och fler behöver stanna kvar inom yrket. Det kräver bland annat insatser för att stärka kompetensutvecklingen.

Akuta insatser ska kombineras med förebyggande arbete och tidiga insatser. Den psykiatriska vården ska, i samarbete med kommunernas socialpsykiatri, fungera sömlöst för patienten som ofta har många vårdkontakter och flera hälsoproblem. Därför är det viktigt att patienten erbjuds en namngiven kontakt inom psykiatrin under behandling och uppföljning.

Självvård inläggning, där patienten själv bestämmer över sina in- och utskrivningar, ska erbjudas i hela regionen. Målet är att minska behovet av tvångsåtgärder, då dessa i många fall beror på att patienterna är för sjuka när de kommer till sjukhuset. Självvård inläggning kan aldrig ersätta en annan behandling, men kan bli ett viktigt verktyg för att skapa rutiner, bryta en nedåtgående spiral eller hindra att patientens problem förvärras.

Prehospital Psykiatrisk Resurs (PPR), ibland kallade psykiatriambulanser, är en viktig insats som bör byggas ut i hela regionen. Akutbilarna åker ut på larm om självmordsförsök, psykoser och kriser. Att använda en akutbil, i stället för en polisinsats, jämställer psykiatrisk akutsjukvård med somatisk akutsjukvård och kan därmed bidra till att minska stigmat kring psykiska sjukdomar.

Forskning visar att nio av tio personer hellre söker vårdens än socialtjänstens insatser. Olika

former av missbruk ska ses som en sjukdom och bör därför behandlas av hälso- och sjukvården. Vårdcentralernas kompetens måste stärkas så att de ska kunna bli den första och kanske enda vårdkontakt som personer med missbruksproblem behöver ha kontakt med. Regionens sprututbytesmottagningar fyller en viktig funktion för att minska spridning av blodsmitta, främja hälsa, förbättra livskvaliteten för personer som injicerar droger samt erbjuda en ingång till beroendevård.

Dödligheten bland narkotikamissbrukare är mycket hög i Sverige. Fler insatser krävs för att minska dödsfallen. Ett fortsatt arbete behövs för att brukarens förtroende för vården och myndigheter ska öka. Regionen ska ansöka om en nationell försöksverksamhet för att kunna erbjuda en skyddad miljö där brukare lagligt kan injicera droger under övervakning av utbildad vårdpersonal, så kallade brukarrum. Från 2026 finansieras försöksverksamheten.

Den psykiska hälsan och ohälsan skiljer sig åt mellan grupper, kön och åldrar. Ibland leder psykisk ohälsa till att människor till slut drivs till att ta sitt liv. Detta föregås oftast av en längre process, vilket gör det möjligt för flera aktörer att längs vägen upptäcka och förhindra att processen fullföljs. Suicid är en stor folkhälsoutmaning och regionens suicidpreventiva arbete behöver förstärkas för att uppnå nollvisionen.

Krafttag mot ungas psykiska ohälsa

Alla barn förtjänar en bra start i livet med kärlek, trygghet och omsorg. Barn- och ungdomsåren lägger grunden för hälsan under resten av livet. Det finns ett mycket starkt samband mellan hur väl ett barn lyckas i skolan och barnets hälsa som vuxen och möjlighet till ett gott liv. BVC och MVC har en viktig roll att tidigt informera och fånga upp barn och deras familjer som är i behov av stöd.

Det är viktigt att säkerställa primärvårdens möjligheter att omhänderta patienter med lättare psykisk ohälsa, och därmed minska trycket på barn- och ungdomspsykiatri och vuxenpsykiatri. Genom förstärkt kapacitet på vårdcentralerna, ett starkare elevhälsoarbete, tillgängliga ungdomsmottagningar, öppna mötesplatser för unga och fler digitala verktyg kan fler unga få hjälp med att hantera sin ohälsa. Det är viktigt att fortsätta vidta insatser för att öka tillgängligheten. Likaså behöver övergången mellan barn- och ungdomspsykiatri till vuxenpsykiatri säkerställas så att tidigare kunskaper och vårdinsatser inte går förlorade och en fortsatt god vårdkvalitet kan upprätthållas. Fler vårdcentraler ska ha psykiatrisk kompetens för unga. Satsningarna på specialiserade UPH-enheter (Ungas psykiska hälsa) och samordningen av Barn och ungdomspsykiatri mellan specialistvård och vårdcentralerna (En väg in) ska fortsätta och utvecklas, samtidigt som ett nytt vårdval BUP ska utvecklas. Kontaktvägarna till vården, såväl fysiskt som digitalt, måste vara lättillgängliga för i synnerhet unga människor och i miljöer där de rör sig.

En annan grupp där den psykiska ohälsan ökar, men som inte ryms inom UPH-mottagningarnas uppdrag, är studenter vid universitet och högskolor. Nästan varannan student uppger besvär av ångslan, oro eller ångest. Studenthälsan är ett komplement till den offentliga vården och ska jobba förebyggande. Det är uppenbart att regionen behöver ta ett större ansvar för den här patientgruppen. Därför ska ett pilotprojekt inriktat mot studenter och studenters psykiska hälsa genomföras. Förslaget innebär att filialer till vårdcentraler inrättas i nära geografisk anslutning till lärosäte eller till och med på campus.

Nystart för Barn- och ungdomspsykiatri

Trots att vårdgarantin fastställer en väntetid på högst 30 dagar till första besök samt ytterligare 30 dagar till fördjupad utredning och behandling, uppfylldes inte vårdgarantin på något av sjukhusen. Tusentals barn väntar på ett förstabesök eller utredning. Köerna måste

kortas. För att öka tillgängligheten och erbjuda snabbare hjälp till barn och unga ska ett vårdval BUP utredas och införas inom den öppna specialiserad barn- och ungdomspsykiatri. En mångfald av vårdgivare skapar också ökad valfrihet för vårdpersonal. Fler attraktiva arbetsgivare gör att fler kommer vilja söka sig till de viktiga yrkena inom psykiatriens verksamheter. För att utreda ett vårdval BUP tillförs Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden resurser.

Barn- och ungdomspsykiatri har under lång tid haft utmaningar. Allt fler barn och unga har en ökande psykisk ohälsa, vilket har bidragit till ett ökat remissflöde. Samtidigt ökar behovet av mer omfattande åtgärder. Tillgängligheten påverkas till stor del av svårigheter med att rekrytera personal med rätt kompetens. Dessa utmaningar har lett till att sjukhusen till och med har tvingats att stänga avdelningar. Idag står hela norra Västra Götaland utan slutna psykiatrivård för barn och unga i sitt närområde. Unga patienter och deras vårdnadshavare hänvisas till Sahlgrenska och Södra Älvsborgs sjukhus.

I november 2023 presenterade Svenska Barnläkarföreningen (BLF) rekommendationer gällande digitala medier för barn 0 till 5 år. Rekommendationen avråder helt från användande av digitala skärmar för barn yngre än 24 månader. För barn mellan två och fem års ålder rekommenderas att föräldrar begränsar tiden med digitala skärmar till högst en timme om dagen. Världshälsoorganisationen och flera andra länder har sedan fler år tillbaka liknande rekommendationer. Kunskapen om skärmars påverkan på barns utveckling ökar hela tiden och samhället behöver ta kunskapen på allvar och omvärdera vår syn på skärmar. Regionens verksamheter som möter barn och deras föräldrar ska utveckla rutiner för att lyfta kunskap kring barns fysiska och psykiska hälsa och även riskfaktorer så som användning av skärmar. Regionen bör arbeta med kunskapshöjande insatser riktat till vårdnadshavare. BLF:s rekommendationer ska implementeras fullt ut i regionens verksamheter.

Patientsäkerhet och läkemedel

Målsättningen för patientsäkerhetsarbetet och allt kvalitetsarbete måste vara att Västra Götalandsregionen ska ha Sveriges säkraste hälso- och sjukvård. För att nå dit måste en nollvision mot undvikbara patientskador och vårdrelaterade infektioner införas. Alla vårdskador eller händelser som kan leda till vårdskada ska rapporteras. Verksamheten måste arbeta systematiskt och långsiktigt med mål, åtgärder och uppföljning. Ingen ska behöva avlida eller invalidiseras på grund av undvikbara misstag i vården, vårdrelaterade skador eller infektioner.

Bristande patientsäkerhet orsakar höga kostnader för samhället, men framför allt ett stort personligt lidande. Därför behövs ett stärkt fokus på att undvika vårdskador. Det behövs även forskning och utveckling på området. Rapporten, Väntan på vård – Patienters upplevelser i väntan på operation eller annan behandling, ger en tydlig bild av hur patienter och närstående har upplevt sin väntan på vård i VGR. Tillvaron präglas av långa sjukskrivningar, social isolering och försämrad hälsa. Vissa patienter upplever att livet sätts på paus i väntan, i kön, till planerad operation. Den bristande tillgängligheten och de långa köerna i hälso- och sjukvården gör patienterna sjukare. Genom ett aktivt och långsiktigt patientsäkerhetsarbete kan mycket onödigt lidande som orsakas av vården undvikas. Här fyller regionens patientnämnder en viktig funktion.

Klinisk forskning är en central del för Västra Götalandsregionen och bedrivs framför allt vid Sahlgrenska universitetssjukhuset, som är ett av Europas största sjukhus. Regionen ska ligga i frontlinjen i den medicinska utvecklingen och det kräver en höjd ambitionsnivå. Ytterligare resurser måste satsas för att möjliggöra medicinsk förnyelse och introduktion i form av ordnat införande av nya metoder och läkemedel. Därför ska antalet kliniska prövningar i

Västra Götaland öka.

Regionen ska vara en central aktör vad gäller klinisk utveckling samt testning och implementering av innovationer, såväl de som har sitt ursprung i forskning och sådana som utvecklats i samverkan mellan vård och i näringsliv. Här krävs en nära samverkan med akademi och näringsliv samt inom ramen för den regionala planen för Life science. En bättre läkemedelsanvändning är också en av de viktigaste patientsäkerhetsfrågorna. Felaktig läkemedelsanvändning beräknas kosta lika mycket som regionens totala läkemedelskostnad, i form av sjukhusvistelser, långsammare tillfrisknande eller lägre livskvalitet. I detta arbete är kontinuerliga läkemedelsgenomgångar ett viktigt verktyg.

Virussjukdomen, TBE, som sprids via fästingar har ökat kraftigt under de senaste åren och finns nu utbredd i hela länet och har ökat för varje år. TBE är en allvarlig sjukdom som kan leda till många års lidande och är en svår belastning för såväl sjukvården som individen. Vaccination är ett enkelt sätt att skydda sig mot denna sjukdom. Regionens smittskydd rekommenderar vaccinering för den som rör sig i naturen. Flera regioner har redan infört kostnadsfri vaccination och det är hög tid för Västra Götalandsregionen att införa avgiftsfri TBE vaccination för barn och unga. För detta tillförs ansvarig nämnd 158 mnkr för kommande två år. Från 2027 tillförs 9 mnkr per år för vaccination av tillkommande barn- och unga.

Utvecklingen av nya läkemedel såsom exempelvis avancerade terapiläkemedel, ATMP, och terapeutiska oligonukleotider är en av orsakerna till att kostnaderna för läkemedel ökar. För detta tillförs ökade medel. Dessa läkemedel innebär stora framsteg för patienterna och mer träffsäkra mediciner. Denna utveckling innebär också ett viktigt led i omställningen av vården.

Växla upp folkhälsoarbetet

Folkhälsoarbetet skapar möjligheter för trygga och goda uppväxtvillkor, livslångt lärande, ökat arbetsdeltagande, åldrande med livskvalitet samt goda levnadsvanor. Alla människor kan påverka sin hälsa genom egna val. Hälsa- och sjukvården har som uppgift att stödja och skapa goda förutsättningar för dessa val, inte styra människors sätt att leva. Det innebär att vård och kunskap som kan förebygga sjukdom och förändra livsstilen ska erbjudas. Att skapa förutsättningar för en god hälsa hos befolkningen är därför en viktig uppgift. I detta arbete har de delregionala nämnderna, med sitt lokala fokus, ett centralt ansvar.

En förbättrad och mer jämlik hälsa är en viktig strategisk framtidsfråga. Den nya planen för regionövergripande folkhälsoarbete möjliggör en helhetssyn där sjukvård och förebyggande folkhälsoarbete hänger samman. Planen har ett brett samhällsperspektiv där frågor kring jämlikhet, delaktighet, språkkunskaper och jämställdhet ingår. Folkhälsan påverkas av möjligheterna för alla barn och unga i Västra Götaland att få en bra start i livet och god hälsa, utbildning och framtidstro. Människors hälsa påverkas också av möjligheten att etablera sig på arbetsmarknaden, ta del av kultur och ägna sig åt eget skapande. Dessa komponenter är viktiga delar som ger en känsla av sammanhang och förbättrar förutsättningarna för självförverkligande, egenmakt och välmående. Allt detta pekar planen ut, men utmaningen framåt blir hur det strategiskt ska genomföras. De delregionala nämnderna ska, tillsammans med kommunerna, ta fram nya folkhälsoavtal. Det är bra, men det krävs mer. Västra Götalandsregionen måste utveckla arbetsformer så att ansvarsfördelning, uppdrag och resurser blir tydliga för alla aktörer. Civilsamhället måste involveras och inkluderas i arbetet. Särskilt fokus ska sättas på dem som oftare drabbas av ohälsa och för tidig död.

Digital vård

Digitalisering är en nyckelkomponent för att hantera de utmaningar vården står inför. För patienten kan digitala besök öka tillgängligheten, förenkla besöken och tillgängliggöra information. För vården och dess anställda ska digitaliseringen bidra till att förenkla administrationen och frigöra tid och resurser för patienterna. 1177 och appen Vård och hälsa ska utvecklas för att bli den naturliga vägen till vården i Västra Götaland.

Nya sätt att bedriva vård och behandling utvecklas hela tiden och vården kan idag flytta in i människors hem tack vare smarta digitala hjälpmedel. Det är viktigt att vård, kontinuerligt stöd och förebyggande insatser i möjligaste mån är tillgängliga oavsett var man befinner sig fysiskt.

Allt fler invånare vill och har förmåga att använda digitala vårdkontakter och tjänster. Men behoven och möjligheterna ser olika ut för olika individer. Därför måste det säkerställas att personer med mindre digital förmåga erbjuds likvärdig tillgång till hälso- och sjukvård. De som inte kan nyttja digitala vårdkontakter måste erbjudas andra alternativ.

Regionens arbete med att samordna och öka takten i digitaliseringsarbetet behöver fortsätta. Utvecklingen av digitala tjänster bör prioriteras för de områden där digitalisering kan göra mest nytta. Därför behövs kunskap om gapet mellan vårdbehov och kapacitet och analyser av vilka av patientens behov som kan omhändertas med digitala lösningar. Nämnder och styrelser ska fokusera på resursanvändning och effekthemtagning samt säkerställa att tidigare uppgifter avslutas. Den digitala vården syftar till att stödja en jämlik och kunskapsbaserad vård, personcentrerad vård och effektivt utnyttjande av tillgängliga resurser. En mer utbyggd och digitaliserad primärvård leder till ökad kontinuitet, tillgänglighet, trygghet och samordning för patienter och närstående och möjliggör samtidigt en ökning av de hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatserna. Alla vårdcentraler ska därför kunna erbjuda sina listade patienter en digital mottagning och digitala kontaktvägar.

Det finns idag digitala vårdgivare som erbjuder olika tjänster till Västra Götalands invånare. Rätt använda kan dessa tjänster utgöra en viktig resurs för att öka invånarnas tillgänglighet till digitala vårdformer. Men detta måste ske på ett sådant sätt att principen om att prioritera patienter med störst vårdbehov inte urholkas eller att kostnaderna ökar i alltför hög takt. Det behövs därför en nära samverkan med de digitala vårdgivarna.

Strategi för hälso- och sjukvården

Strategin för omställningen fastställdes av regionfullmäktige i november 2022 och innebär en ambitionshöjning i genomförandet av omställningen. Huvudområdena är nära vård, prioritering, digitalisering, kvalitetsdriven verksamhetsutveckling och kompetensförsörjning samt sjukvård för barn och unga. Strategin, som är av övergripande karaktär, ska kompletteras med regionövergripande planer för genomförande som beslutas av den strategiska hälso- och sjukvårdsnämnden. Den operativa hälso- och sjukvårdsnämnden ska omsätta planerna i uppdrag till regionens utförarstyrelser, avtal med externa vårdgivare och Krav- och kvalitetsböcker för vårdvalen.

Regional utveckling

Det regionala utvecklingsarbetet i Västra Götaland är både långsiktigt, strategiskt och omfattar utveckling inom näringsliv, forskning och utbildning, social hållbarhet, miljö samt infrastruktur och kultur. Arbetet sker i nära samverkan med offentlig sektor, näringsliv, universitet och högskolor samt det civila samhället.

Människors förutsättningar till ett bra liv är beroende av hur det går på arbetsmarknaden och för ekonomin. Tillväxt, forskning och utveckling är helt avgörande för att skapa goda förutsättningar för länet. Det förutsätter att det finns människor som utbildar sig, startar och driver företag och som är nyfikna på framtiden. Människor ska kunna välja att bo, arbeta och verka där de vill i hela i Västra Götaland, oavsett ålder. För att göra det möjligt behöver avstånden mellan platser för arbete, service, kultur och fritid minska.

Västra Götaland ska konkurrera med omvärlden genom kunskap. En stark forskningsmiljö bidrar till att stärka Västra Götalands position i Sverige och världen, för både offentliga verksamheter och för näringslivet. Västra Götalandsregionen ska fungera som ett nav, för att tillsammans med universitet, högskolor och näringsliv kunna möta framtidens utmaningar med mer kunskap och fler innovationer som skapar en bättre välfärd, fler företag och fler arbetstillfällen. Regionen ska skapa förutsättningar för både små och stora företag att delta i forskningssamarbeten.

Den enskilt viktigaste skyddsfaktorn för att barn och unga ska lyckas senare i livet och få en bra hälsa är en framgångsrik skola. Kraftsamling fullföljda studier, är en del av regionens utvecklingsstrategi, och syftar till att stärka samverkan och samordna utvecklingsarbete kring barn och ungas uppväxtvillkor och förutsättningar för att fullfölja sina studier. Det är ett viktigt arbete som behöver förstärkas.

Kriminaliteten drabbar inte bara enskilda individer utan hela vårt samhälle. Det är ett gift som slår mot Västra Götalandsregionen, dess kommuner och begränsar människors frihet. Hela samhället behöver hjälpas åt för att hindra att barn och unga rekryteras till kriminella nätverk. Det behövs tidiga och förebyggande insatser för att hindra att barn hamnar i riskzon. Det är inte bara en fråga för socialtjänst och skola utan en fråga som även gäller delar av regionens verksamheter. En överväldigande andel av barn och unga som hamnar i kriminalitet har psykiatriska diagnoser som ADHD, autism och inlärningssvårigheter. I arbetet mot den organiserad brottslighet och gängkriminalitet krävs en fungerade samverkan mellan kommuner, regionen och myndigheter. Här kan regionen spela en samordnande roll och initiera en regional kraftsamling.

Ökad inkludering

Att öka inkluderingen är prioriterat för att klara omställningen till ett hållbart och konkurrenskraftigt Västra Götaland. Det handlar om att skapa förutsättningar för alla individer att kunna vara aktiva i arbets- och samhällsliv. Det handlar också om att öka människors tillit till varandra, till samhället och till demokratin. Regionens program Öka inkluderingen beskriver inriktningar och prioriteringar fram till 2030.

Människors uppfattning om tillit till andra människor, till den egna förmågan samt till stat och offentlig sektor, är en central aspekt i ett hållbart samhälle. Där det finns en hög grad av tillit till stat och offentlig sektor tenderar människor att lita mer även till varandra och tvärtom. Tillit fungerar som ett sammanhållande kitt medan bristande tillit bidrar till misstänksamhet, segregation och korruption.

Civila samhällets organisationer fungerar som röstbärare, opinionsbildare och initiativtagare och utgör med sina olika föreningar och mötesplatser en central roll. För att inte lämna någon utanför behövs dialog och delaktighet. Detta är avgörande faktorer för att stärka tillit, men även för att förbättra folkhälsan hos utsatta grupper. Därför är det viktigt att stärka dialogen med civilsamhället och nyttja möjligheterna till Idéburet offentligt partnerskap (IOP) när så är lämpligt.

En progressiv röst i klimatarbetet

Klimatförändringarna måste stoppas. Därför måste fossila bränslen fasas ut. Koldioxid måste fångas upp och lagras i stor skala. Vi måste också fortsätta binda kol i skog och mark. Det är så våra barn och barnbarn kan växa upp med samma möjligheter som vi har i dag. Vetenskap, teknikutveckling och tillväxt möjliggör lösningar på dagens miljö- och klimatproblem. Digitaliseringen och delningsekonomin banar väg för nya konsumtionsmönster och beteenden. Utgångspunkten för regionens miljö- och klimatpolitik handlar därför om ansvarstagande utifrån innovativa och marknadsekonomiska principer. Det är människors innovationsförmåga, inte politiker eller förbudspolitik, som driver fram smarta hållbara lösningar. Västra Götalandsregionen ska vara en pådrivare för en progressiv miljöutveckling inom den egna organisationen, liksom i länet, i samarbete med kommuner och näringsliv. Det regionala ansvaret är stort när det kommer till klimatomställningen och att nå det globala klimatavtalet.

Naturen och den biologiska mångfalden måste skyddas och bevaras. Det är viktigt för allt levande på jorden och för kommande generationer. Vi är beroende av naturen och den biologiska mångfalden för vår överlevnad. Samhället vilar på de ekosystemtjänster den möjliggör. Regionen har i samverkan med kommuner, miljövärdande organisationer, vattenvårdsförbunden och internationella organisationer en viktig roll att spela. Västra Götalandsregionen ska vara drivande i denna process, för att få fram bättre lösningar och relevanta miljökrav för sjöfart, fiskeri och kustnära friluftsliv.

Den biologiska mångfalden är hotad av både klimatförändringar och utbredningen av invasiva främmande arter. Vi behöver säkra vilda svenska arter som riskerar att utrotas genom en fröbank för vilda växter. Tillsammans med forskningsverksamheten vid Botaniska trädgården kan Västra Götaland gå före. För detta avsätts 12 mnkr i budget för de kommande tre åren.

Hav, sjöar och vattendrag är en stor del av Västra Götaland. Välmående hav är en förutsättning för att stoppa klimatförändringarna. Föroreningar och skräp sprids i större omfattning än någonsin samtidigt som haven blir surare och varmare av våra koldioxidutsläpp. Plast, skräp och läkemedelsrester ska inte hamna i våra vatten. Därför behöver kustområden återkommande städas. Så kallade spökgarn, är ett hot mot havets arter, och ska upp ur haven. Fler områden ska skyddas som marina reservat.

Fler företag och fler i jobb

Det är genom företagens möjlighet att växa som jobb skapas. Fler jobb i växande företag betyder nya livschanser för individer, minskat utanförskap och i förlängningen ökade skatteintäkter; vilket i sin tur finansierar den gemensamma välfärden. Regionens arbete med att skapa goda förutsättningar för tillväxt i hela regionen bygger på att stödja styrkeområdena Hållbar industri, Hälsa och Life science, Livsmedel, Biobaserade material och förnybar energi, Framtidens mobilitet och Besöksnäring samt kulturella och kreativa näringar. Det är branscher som har stor betydelse för Västra Götalands konkurrenskraft, arbetsmarknad, forskning och utveckling samt kapacitet till omställning. Detta arbete bidrar till att stärka arbetsmarknadsregionerna, den lokala utvecklingen av arbetstillfällen och

konkurrenskraften.

Goda villkor för entreprenörskap är avgörande för att få fler nya företag. Vi måste ta till vara nyskapande idéer och uppmuntra den kreativitet som finns. Det bör vara huvudfokus i arbetet med de långsiktiga prioriteringarna att stärka innovationskraften samt bygga kompetens. Fokus ska läggas på innovationssystem och kunskap om vad som är viktiga framgångsfaktorer för företagande. För att fler företag och företagare ska etablera sig krävs mer av start-up-processer, startkapital, fungerande matchning mellan jobb och personal samt tillgång till kvalificerade utbildningar. Företagarorganisationer samt science parks och inkubatorer som medfinansieras av regionen har en viktig roll att spela. För att kunna attrahera internationell kompetens och arbetskraft, som är helt avgörande för länets utveckling och kompetensförsörjning av näringslivet, krävs förändringar i nationella regelverk och system.

Att kunna försörja sig själv är vägen till ett självständigt liv, men många saknar vägar in till arbetsmarknaden. Arbetslinjen behöver stärkas och det måste bli enklare att få sitt första jobb. Fungerande integration börjar med tillgång till svenska språket och möjligheten att bidra till egen försörjning. Regionen har som en stor arbetsgivare och som ansvarig för stora arbetsplatser ett särskilt ansvar. För personer som är nya i Sverige kan till exempel instegsjobb vara ett sätt att få en första kontakt med arbetsmarknaden. En fungerande matchning på arbetsmarknaden kräver lokalkännedom om samhället och arbetsgivarna. Därför vill vi se ett ökat regionalt ansvar för insatser och åtgärder inom arbetsmarknadspolitiken. Som ett viktigt led i detta ska en integrationspolitisk agenda lanseras med fokus på att få fler i arbete, särskilt kvinnor födda utomlands. För detta avsätts 10 mnkr i budgeten.

Den gröna näringen är växande och därför är en förbättrad matchning mellan arbetslösa och en växande arbetsmarknad önskvärd. Här ingår såväl jordbruk, skogsbruk och trädgård som havsbruk och hästnäring. Länets naturbruksskolor har här en viktig funktion. Därför är det angeläget att kvaliteten i undervisningen säkerställs och håller en hög nivå.

Besöksnäringen med allt från småskaligt företagande till större besöksmål, är viktig för regionen. Västra Götaland ska vara Skandinaviens mest besökta, uppskattade och inkomstbringande turismregion. I detta arbete har det regionala bolaget Turistrådet Västsverige en central roll att båda utveckla och marknadsföra länet som destination för besök från när och fjärran och stärka besöksnäringen som bransch. Västsverige behöver en tydlig och gemensam strategi för turismnäringen och mötesindustrin. Det är viktigt att underlätta för att besökare ska få uppleva mer av vad en plats har att erbjuda och att få besökarna att stanna lite längre efter konferenser, idrotts- och kulturevenemang.

Infrastruktur för tillväxt och utveckling

För att Västra Götaland fortsatt ska vara en motor i svensk tillväxt behöver regionen driva en politik som syftar till utveckling och tillväxt, en utveckling som ska komma hela regionen till del. Infrastrukturen är ett verktyg för utveckling av näringsliv och arbetsmarknad. Västra Götalandsregionen kan som regionalt planeringsorgan agera kraftfullt för att stärka infrastrukturen. Ett viktigt perspektiv i detta arbete är att vidga det nordiska samarbetet på området för att gemensamt stärka konkurrenskraften.

Arbetet med att knyta samman länet ska fortsätta, där är fler och fungerande tvärförbindelser viktiga. Arbetsmarknadsregionerna ska bli färre, stad och land ska knytas samman, fler ska ha närmare till jobb och studier utan att behöva flytta. För detta krävs goda kommunikationer och en funktionell infrastruktur som sammantaget underlättar såväl pendling som distansarbete.

En fortsatt utbyggnad av digitala nät är nödvändig för att hela regionen ska få tillgång till bredband. För det krävs fortsatt stöttning till utbyggnad av i första hand fibernät, men också ett mobilnät med bättre täckning. Tåg och bussar inom kollektivtrafiken ska ha uppkoppling. Västra Götaland är en industriregion av stor betydelse för hela Sveriges utveckling och konkurrenskraft. Näringslivets beslut om omfattande etableringar, bland annat av nya batterifabriker, behöver följas av nationella investeringar i transport- och energiinfrastrukturen.

En pålitlig energiförsörjning är grunden för vårt moderna samhälle. Energiförsörjningen möter inte dagens och framtidens behov, särskilt i perspektivet av vår oroliga omvärld. Fram till 2030 kommer behovet av el att fördubblas i länet. Det innebär att ytterligare 12 till 20 Twh behöver tillföras. I dag är den regionala självförsörjningsgraden av el låg, 70 % av elen importerar, och självförsörjningsgraden behöver öka. Utan ökad produktion, nätutbyggnad samt ökad kapacitet i nätet riskeras flera av de viktiga och elintensiva investeringar som nu planeras över hela Västra Götaland. Regionen behöver driva på nationellt kring frågan om kapaciteten i nätet. Satsningar behövs för att skapa lokal och hållbar elproduktion i Västsverige samt arbete för att öka kunskapen kring affärsmodeller för topplastproduktioner vid tillfälliga perioder av hög elanvändning. Vidare behövs en ökad regional beredskap för att skapa ett robust system.

Energianvändningen får inte skada klimatet. Olja, kol och fossilgas behöver därför fasas ut helt. I stället behövs mer fossilfri energi – kärnkraft, sol, vind och biobränslen. För att klara såväl klimatet som konkurrensen i framtiden behöver både industrin och transportsektorn elektrifieras.

Rusta upp och bygg ut infrastrukturen

Fungerande kommunikationer är en grundläggande förutsättning för individens frihet, för ett blomstrande näringsliv och öppna gränsöverskridande marknader. Infrastrukturen i Västra Götaland behöver uppgraderas, annars stannar Sverige.

Västra Götaland behöver en ny, snabb, järnväg mellan Göteborg, Landvetter flygplats och Borås, med möjlighet till fortsatt utbyggnad mot Jönköping. För att påskynda byggstart av sträckan ska regionen vara öppen för att tillåta medfinansiering via lån för möjliggörande av ny regional järnväg utanför nuvarande regional plan. En ny järnväg är helt avgörande för att sammanlänka arbetsmarknadsregionerna mellan länets två största städer, för att stärka pendlingen och möjliggöra bättre godsflöden. En ny järnväg bidrar även till att avlasta riksväg 40 in mot Göteborg och stadens gatunät från bilar och bussar. Den nuvarande Kust till kustbanan är enkelspårig och underdimensionerad i förhållande till resbehovet i stråket. Därför behövs en ny järnväg.

Samtliga regionala järnvägar måste rustas upp för att kunna utgöra stommen i transportnätet för såväl gods som persontrafik. Regionens järnvägsnät har stor betydelse för näringslivet i vår region. Det behöver byggas två nya spår mellan Göteborg och Alingsås. Standarden måste uppgraderas och de regionala banorna ska kunna fungera för att leda om trafik. Det är en nödvändig åtgärd för ett robust järnvägsnät för gods- och persontransporter, men även ur ett militär- och civilförsvarsmässigt perspektiv.

STRING-samarbetet som sträcker sig från Oslo i norr till Hamburg i söder via Västkusten ökar vår regions konkurrenskraft och tillsammans med övriga delar av västra skandinavien skapar det skalfördelar som gynnar samtliga områdets attraktionskraft och tillväxtskapande förmåga. Västra Götaland ska ta vara på sin strategiskt viktiga placering mellan Oslo och Köpenhamn. Järnvägen mellan Göteborg och Oslo behöver byggas ut till dubbelspår på hela

Regional utveckling

sträckan. I gränsregionen Sverige – Norge ska människor kunna välja att bo och verka på bägge sidor gränsen.

Merparten av den svenska och nordiska exporten och importen går via hamnar på Västkusten, i synnerhet via Göteborgs hamn som är ett riksintresse som kräver fortsatta investeringar. Sjöfartsleden Göta älv och Vänern bör klassas som inre vattenväg inom EU. Detta är nödvändigt för att inte flytta över fler transporter till lastbilar. Regionen ska verka för att fler transporter kan ske via sjöfart under förutsättning att hamnar, slussar, farleder och lastsystem moderniseras. En förutsättning för att säkra Vänersjöfartens framtid är att Trollhättan får nya och större slussar för att ersätta de gamla som kommer vara uttjänta 2030. Regionen ska verka för att sjöfartens miljöpåverkan ska minska, det gäller särskilt i den egna verksamheten.

Västra Götaland ska ha ett säkert och modernt vägnät. För många är bilen en förutsättning och helt avgörande för att kunna ta sig mellan boende och arbete. Utbyggnaden av E20 som kommunerna och Västra Götalandsregionen har avtalat om är en viktig del för att underlätta transporter. Även Sveriges längsta väg E45 från Trollhättan och genom Dalsland behöver trafiksäkras och breddas, särskilt i den hårt olycksdrabbade sträckan mellan Vänersborg och Mellerud. För att snabba upp elektrifieringen av transportsystemet i Västra Götaland behöver utbyggnaden av publik laddinfrastruktur för både tunga och lätta fordon fortsätta.

Det stora jordskredet som förstörde E6:an, i höjd med Stenungsund, var en extraordinär händelse med omfattande påverkan på Västra Götalandsregionen. E6 är en av Sveriges viktigaste vägar, en regional pulsåder och binder samman storstadsregioner Oslo, Göteborg och Öresund. En stor del av trafiken på vägen utgörs av lastbilstransporter, inte minst till och från Göteborgs hamn. Motorvägen utgör även Norges viktigaste väg till Europa. Händelsen visar att det behövs ett fortsatt förebyggande arbete kring skredrisker i länet. Det finns även ett stort behov av och önskemål om att utveckla och rusta upp infrastrukturen för cykel som transportmedel, såväl för fritid och turism som för arbets- och studiependling. Detta gäller inte bara i de större städerna utan även på mindre orter och landsbygd.

I det regionala utvecklingsuppdraget ingår att regionen upprättar en plan för den regionala transportinfrastrukturen. Utifrån de regionala förutsättningarna prioriteras vilka åtgärder och insatser som är aktuella att genomföra. Nuvarande regionala plan antogs i regionfullmäktige 2022. Tillsammans med kommunalförbunden samordnas regionens prioriteringar och synpunkter på den nationella infrastrukturplanen.

Regional utvecklingsstrategi

Den regionala utvecklingsstrategin för Västra Götaland 2021–2030 (RUS:en) pekar ut riktningen för Västra Götalands utveckling. Strategin består av fyra långsiktiga prioriteringar som beskriver områden där aktörer i Västra Götaland behöver samverka och genomföra gemensamma insatser för att ställa om Västra Götaland till ett hållbart och konkurrenskraftigt samhälle: stärka innovationskraften, bygga kompetens, öka inkluderingen och knyta samman Västra Götaland. Strategin pekar också ut fyra kraftsamlingar inom områden som vi tillsammans i Västra Götaland behöver förstärka arbetet kring de närmaste åren. Dessa löper tvärs genom de fyra långsiktiga prioriteringarna: fullföljda studier, digitalisering, elektrifiering och cirkulära affärsmodeller.

Kollektivtrafik

Människor ska kunna välja att bo, arbeta och verka där de vill i Västra Götaland. Kollektivtrafiken är ett centralt verktyg för att möjliggöra detta. Kollektivtrafiken i länet ska kännetecknas av en hög turtäthet, stor punktlighet, smidiga byten rimliga priser, samt en hög kvalitet och komfort i resandet. Dessutom ska såväl personal som resenärer känna sig trygga. För att kollektivtrafiken ska vara konkurrenskraftig ska trafiken även försörja viktiga målpunkter för kultur och fritidsaktiviteter. En bra kollektivtrafik ger resenärer möjligheten att ställa bilen och få tillgång till en snabb och punktlig kollektivtrafik. Det stärker arbetsmarknaden samtidigt som köer, buller och utsläpp från trafiken minskar.

Bättre trafik i hela regionen

Västra Götalands utveckling och resenärernas efterfrågan av kollektivtrafik ska vara central för den fortsatta trafikplaneringen. De enskilt vanligaste resorna med kollektivtrafiken är kopplade till arbete och studier och sker genom utpekade stråk. Det är också de resor som är relativt regelbundna och sker till målpunkter dit många vill resa samtidigt och över tid samt är enklare att kollektivtrafikförsörja.

Kollektivtrafiken utanför tätorterna bygger på så kallade stråk. För att ett stråktänkande ska fungera för hela regionen måste det finnas en rationell och effektiv trafik som ansluter till stråken, och en bra tillgänglighet till stationer och resecentrum. Samtidigt behövs fler direktlinjer, morgon och kväll, införas mellan tätorter för att pendling till jobb och studier ska fungera bättre. Trafik utanför stråken är nödvändig för att skapa en förutsägbarhet och geografisk rättvisa i länet. Kollektivtrafiken bör bli mer oberoende av kommungränser och det som är mest funktionellt för resenärerna och för länets utveckling ska värderas högre. Därför behöver de nuvarande stråken ses över, det handlar bland annat om att säkra god tillgänglighet till de största tätorterna.

Arbetsmarknadens behov kommer framgent få större betydelse vid planering och dimensionering av utbildningar inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Därför behöver regionen tillsammans med kommunerna verka för att säkerställa pendling till utbildningsorter. Likaså är det av vikt att säkra daglig pendling till universitet- och högskoleorter.

När allmänheten även kan nyttja skolskjuts som ordinarie busslinjer kan det i praktiken förstärka det grundläggande utbudet. Därför bör regionen i så stor utsträckning som möjligt bedriva skolskjuts för grundskoleelever. Det kräver dock en lyhördhet mot kommunerna och deras planeringsförutsättningar.

Kollektivtrafik via båt kan bidra till minskad trängsel på hårt belastade vägar. Förutsättningarna för utökad båttrafik, där trafiken kan vara ett snabbare och mer effektivt transportmedel, ska undersökas. Här kan exempelvis sträckan mellan Öckerö och Göteborg vara ett sådant exempel.

För att fler ska välja kollektivtrafiken behöver det bli enklare att kombinera kollektivtrafik med exempelvis bil, cykel eller bilpooler. Den framtida utvecklingen ger möjligheter till billigare transporter till stråken genom till exempel självkörande bilar eller små självkörande bussar. Kollektivtrafiken behöver vara tillgänglig för alla.

Kollektivtrafiken har kommit långt i arbetet med att minska sitt fossilberoende, men det

Kollektivtrafik

finns mer att göra. Beroendet av diesel inom båttrafiken samt tågtrafiken på Kinnekullebanan behöver brytas. Regionen ska stödja utvecklingen av färjor som går på förnyelsebara drivmedel samt tåg som kan gå på förnyelsebara drivmedel på Kinnekullebanan.

Kulturen ska vara tillgänglig, men all kultur kan inte erbjudas överallt. Därför är det viktigt det blir enklare att köpa resa med kollektivtrafiken i samband med att man löser inträde eller biljett till ett kulturarrangemang.

Hållbar finansiering av kollektivtrafiken

Kollektivtrafikresandet i Västra Götaland är lågt i jämförelse med Stockholm och Skåne. Det är en utmaning att öka resandet och samtidigt ha kontroll på kostnadsutvecklingen. Självfinansieringsgraden, det vill säga den delen som resenären betalar, bör successivt öka för att nå målet om 50 procent. Det är en förutsättning för att förbättra och utveckla kollektivtrafiken i hela regionen. Det är fortfarande alldeles för många som åker i kollektivtrafiken utan att betala för sin resa. Därför måste antalet kontroller öka, inte minst i storstäderna, samt metoderna utvecklas för att minska fuskåkande och stärka kollektivtrafikens finansiering.

Zonsystemet som infördes 2020 innebar att antalet zoner i regionen minskade från 70 till tre, likaså antalet biljettyper. Under de kommande åren måste förändringen av zonsystemet utvärderas för att undersöka hur det kan optimeras ytterligare. Människor som väljer kollektivtrafiken enstaka gånger har ofta en högre tröskel in, både utifrån kunskap om hur kollektivtrafiken fungerar och en högre priskänslighet. Västtrafik behöver löpande utvärdera och se över biljettutbudet mot bakgrund av nya resvanor, exempelvis resenärer som enbart behöver vara på jobbet under vissa dagar i veckan. Studentrabatten ska vidgas så att den gäller på alla biljettyper, så att en enkelbiljett för studenter blir billigare.

Trafikförsörjningsprogram för Västra Götaland

Västra Götalandsregionen, ska i rollen som regional kollektivtrafikmyndighet, ta fram ett trafikförsörjningsprogram. Trafikförsörjningsprogrammet är tillsammans med regionfullmäktiges budget det övergripande styrdokumentet för kollektivtrafikens utveckling. Under 2025 antas ett nytt program för de kommande åren.

Kultur

Kulturen i Västra Götaland ska kännetecknas av frihet, mångfald och kvalitet. Västra Götalands kultur ska uppvisa en sådan lyskraft och förnyelse att den även når utanför de grupper som vanligtvis tar del av kulturen. Kulturen ska nå och angå invånarna. Därför är ett vidgat deltagande ett förhållningssätt som ska genomsyra hela verksamheten.

En av kulturens uppgifter är att göra människor nyfikna på livet och dess möjligheter. När människor utövar eller tar del av kultur föds insikter och nya idéer som kommer både individ och samhälle till godo. Kulturupplevelser är ett allmänmänniskt behov för ung som gammal. Upplevelser ger människan ett verktyg att förstå, ifrågasätta, påverka och se på samhället ur nya perspektiv. På detta sätt ger kulturen livskraft, får människor att växa och stärker vårt demokratiska samhälle. Den centrala delen av kulturpolitiken är att stärka det fria kulturlivet och den infrastruktur i civilsamhället som möjliggör att en mångfald av kultur finns tillgängligt.

Kulturens effekt och kraft har en viktig roll i den regionala utvecklingen. Ett rikt och rörligt kulturliv skapar hotellnätter, restaurangbesök och övrig konsumtion året runt. Därför måste kulturverksamheterna och deras koppling till utvecklingen av ett mer kunskapsinriktat näringsliv lyftas fram och ses som en tillväxtfaktor.

Kulturens egenvärde ska tryggas

En liberal kulturpolitik baseras på två grundläggande principer. Den första och viktigaste är att trygga idén om kulturens egenvärde, kulturen ska stå på egna ben och tjäna som en faktor för människans utveckling och livskvalité. I detta ligger också att ett fritt kulturliv är ett uttryck för demokrati, yttrandefrihet och till försvar av mänskliga rättigheter. Ett levande kulturliv ska vara samhällskritiskt och provokativt, men också ge upplevelser och stimulanser. Den andra principen är att ett levande kulturliv också ska kunna medverka till att uppnå andra samhällsmål som leder till regional utveckling, underlätta integration och skapa kontakter människor emellan. Utifrån båda dessa principer ska kulturpolitikens beslutsfattare iakttaga armlängds avstånd till de enskilda kulturutförarna, som själva ska bestämma det konstnärliga innehållet.

Samhället har intresse av att stötta kreativa uttryck och kreativ konsumtion. Kulturen är en viktig motor för kreativitet och utveckling. Den är en förutsättning för ett gott samhälle och bidrar till vidgade perspektiv och nya infallsvinklar, vilket också bidrar till utveckling av näringsliv, innovationer och framför allt det öppna demokratiska samhällets utveckling. Ett aktivt och livskraftigt kulturliv är en förutsättning för ett öppet, demokratiskt och mångkulturellt samhälle. Dagens mångkulturella samhälle har sina rötter i ett kulturarv som påverkats i generationer av det inflytande inflyttade människor haft när de slagit sig ned och verkat i Västra Götaland. Kulturpolitikens inriktning ska bidra till att främja och synliggöra de olika kulturer som gemensamt utvecklat det svenska samhället.

Demokratin och yttrandefriheten måste försvaras

Hat och hot mot konstnärer, journalister, kultur- och demokratiutövare kan aldrig accepteras och regionens strategiska arbete med dessa frågor måste värnas. Sedan flera år har regionen åtagit sig ansvaret att vara fristad och erbjuda skydd för de vars yttrandefrihet har hotats eller förbjudits i hemlandet. Fler kommuner i länet ska uppmuntras att bli en fristad. Regionen har också ett ansvar och utgöra en arena för att stärka det demokratiska samtalet.

Sedan den ryska regimen fullskaliga invasion av Ukraina har regionen erbjudit krisstöd till flera konstnärer framför allt från Ukraina, men även oppositionella från Belarus och Ryssland. Residens har erbjudits under en kortare period i Sverige för att möjliggöra för kulturutövare att fortsätta sitt viktiga arbete. Det handlar även om samarbete kring kulturarv och arkiv. Det är en prioritering och ett stöd som behöver fortsätta så länge kriget pågår. Kulturnämndens resurser för dessa insatser mer än fördubblas.

Folkbildningen är en viktig resurs

Den fria folkbildningen som möjliggörs genom studieförbund och folkhögskolor ska värnas. Människans nyfikenhet och sökande efter kunskap tillsammans med likasinnade, efter sina egna förutsättningar är grunden för en fri folkbildning och är en ständig motor i en fortgående upplysning som bidrar till vårt samhälles utveckling och den enskildes sökande efter sammanhang.

Studieförbunden behöver lyftas fram och värnas som en viktig resurs i det livslånga lärandet. Med sin folkbildningspedagogik är studieförbunden väl lämpade att engagera studieovana. Studieförbunden kan, med stöd av regionen, ta ansvar för ett förnyat och offensivt uppsökande bildningsuppdrag. Inte minst bör man fundera på hur ny teknik kan användas i detta syfte, samtidigt som folkbildningens arbete för att brygga över den digitala klyftan mellan olika generationer bör intensifieras.

Folkhögskolan utgör tillsammans med studieförbunden den organiserade folkbildningen. Folkhögskolan och dess pedagogik fyller en viktig funktion i utbildningssystemet och bidrar till vidare studier, arbete och personlig utveckling. I Västra Götaland finns sex folkhögskolor i egen regi och 17 rörelsedrivna folkhögskolor. Folkhögskolorna finansieras i huvudsak med offentliga medel från staten och från regionen.

2013 fastställdes principerna för den regionala finansieringen. Den utgår från att samtliga folkhögskolor i Västra Götaland ska få ett volymbaserat regionbidrag baserat på de statsbidragsgrundande deltagarveckorna. Regionbidragets nivå fastställs till 25 procent av det totala statsanslaget till folkhögskolor per deltagarvecka. Den nivån ligger även i linje med SKR:s rekommendation. Vidare så stödjer regionen folkhögskolorna i egen regi genom ett huvudmannabidrag fördelat på driftsbidrag baserat på hyreskostnaderna, den gemensamma förvaltningen och politiskt särskilt motiverade insatser. Sedan modellen fastställdes har avsteg gjorts från den beslutade modellen. Detta har medfört att verksamheten i egen regi har prioriterats före de fristående alternativen. Det är en olycklig utveckling. Bidragen till folkhögskolorna behöver fördelas på lika villkor och i linje med fastställda principer.

Vidare har det även skett en glidning från folkhögskolornas uppdrag att väcka intresse för studier och ge människor nya chanser till att mer fokusera på arbetsmarknadsutbildningar. Det är i sig viktiga utbildningar men som främst bör hanteras av andra utbildningsanordnare. I första hand är det folkhögskolorna själva som bör avgöra vilka utbildningar som ska starta och genomföras inom ramen för folkbildningens syfte.

Sedan 2024 har Miljö- och regionutvecklingsnämnden ansvaret för uppdraget kring kulturutbildningar. Det är centralt att denna satsning fortsätter och att medlen framåt kommer hela sektorn till del.

Ett stärkt stöd till det fria kulturlivet och kulturens infrastruktur

Det fria kulturlivet är en bärande del i den kultur som utövas och förmedlas i länet och förutsättningarna för ett livaktigt och växande fritt kulturliv kräver satsningar som breddar

dessa förutsättningar. Stödet till civilsamhällets organisationer, som utgör mycket av grunden för det fria kulturlivets möjligheter att existera behöver öka. Därför tillförs nämnden kraftigt ökade resurser för det fria kulturlivet och för att förstärka nämndens fleråriga uppdrag.

Västra Götalandsregionen är känd för att ge goda förutsättningar för olika konstformer, däribland dans och utställningar. Regionen ska fortsatt ha konkurrenskraftig verksamhet på sina stora scener, både vad gäller kvalitet och löner. Goda möjligheter ska ges för att bedriva studier och för att utöva sin konst med god konkurrens. Kulturutövare med god talang och med bra förutsättningar bör ges möjligheter för utveckling i sitt konstnärliga utövande också i internationell konkurrens. Detta är avgörande för att säkra det konstnärliga skapandet. Etableringen av en regional produktionsmiljö för dans i Forsåker är ett viktigt steg i regionens arbete med att bygga en stark och hållbar infrastruktur som möjliggör för fria professionella dansaktörer att producera dansuppsättningar och nå sin publik. Etableringen finansieras med start från 2027.

Den digitala tekniken skapar fantastiska möjligheter att sprida kultur och genom det kan tillgänglighet till kulturen öka. Därför ska regionens använda tekniken till att sprida sina egna kulturupplevelser bredare än enbart till dagens fysiska spelplatser. Digitalisering i kultursektorn sker främst genom projekt hos enskilda verksamheter. Regionen har här ett ansvar att bidra till ett samlat grepp kring utvecklingen för att hitta gemensamma lösningar på systemnivå.

Mer plats för kultur

Det ska finnas en mångfald av kulturella mötesplatser över hela regionen som stimulerar kreativitet och förnyelse och som bidrar till ökad medmänsklig förståelse. Samarbetet mellan regionen och enskilda kommuner inom kulturområdet ska öka. Mötesplatser för ungdomars kulturutövande och kulturkonsumtion behöver vara i fokus. Barns och ungas möjligheter till kulturupplevelser och eget skapande behöver stärkas. För att uppnå detta behöver samarbetet mellan skola, bibliotek, kulturinstitutioner, fria konstutövare och det kulturella föreningslivet utvecklas. Det regionala arrangörsstödet, som ger barn och unga möjligheten att uppleva kultur och besöka institutioner, är en del i detta. Likaså kan regionen vara en resurs för kommunerna när det gäller att utveckla den lokala kulturskolan. Genom verksamheten med skolbio kan barn och unga bli mer kritiska och medvetna filmkonsumenter. Deras intresse av att agera ska stimuleras genom ett aktivt teaterarbete vid till exempel teaterverkstäder.

Stärkt läsfrämjande i regionen

Den regionala bibliotekspolitikerna syftar till att samordna kommunernas biblioteksansvar, men arbetet kan bli mer offensivt. Media och informationskunnighet har länge varit en central del i det stöd och hjälp en invånare kan få på sitt lokala bibliotek. Att erövra kunskap i att kunna identifiera fakta och sålla mellan information och desinformation har blivit alltmer angeläget. Den kunskap och metodik som finns på biblioteken behöver nyttjas bättre för att mota polarisering och faktaresistens i en alltmer digitaliserad värld. En ökad samordning behövs av läsfrämjande insatser.

Sverige har idag en läskris. Var femte elev i årskurs fyra kan inte läsa ordentligt och små barns vardag domineras av surfplattor, mobiler och datorer. Att kunna läsa och skriva är grunden för allt lärande. Läskunnigheten och läsförståelsen behöver öka hos alla barn och unga för att göra läsandet mer lustfyllt. För att stärka det läsfrämjande arbetet i länet sjösätts en lässatsning på 17 mnkr under de kommande två åren. Regionen ska utveckla samverkan kring identifiering och stöd vid bristande språkutveckling och för att stödja barns

kommunikation. Det handlar om att erbjuda fler läsfrämjande insatser i och utanför skolan. Vidare behövs insatser för att främja föräldrars språk och läsning för att öka delaktigheten i barnens lärande. I satsningen ingår en förstärkt regional finansiering av Bokstart, som arbetar med små barns språkutveckling i samverkan mellan folkbibliotek, barnhälsovård och förskola.

Värna institutionernas lyskraft

Regionen ska verka för att GöteborgsOperan och Regionteater Väst ska få nationella uppdrag. Västra Götalandsregionen har goda förutsättningar att utveckla kulturen till en attraktiv verksamhet, inte minst genom att marknadsföra institutioner med internationell lyskraft. Göteborgs symfoniker tillhör Europas absoluta topp inom sitt område.

GöteborgsOperans danskompani rankas som ett av världens främsta. I det nationella uppdraget för Operan bör det ingå att finna vägar för att öka barns och ungdomars intresse och tillgång till musikteater samt en inriktning på samtida dans. Regionteater Väst ska få ett nationellt uppdrag med fokus på dans riktad mot barn och unga.

GöteborgsOperans teatersystem är numera föråldrat och kommer att bytas ut. Ett utbyte är helt nödvändigt för att inte föreställningar och produktioner ska hindras eller ställas in. Med anledning av kommande investeringar i nytt teatersystem krävs en ökad finansiering. Medel avsätts från 2026 och framåt för att omhänderta detta.

Västra Götaland har en lång blåsmusiktradition med verksamma blås- och slagverksmusiker. Förutsättningarna att ta över huvudmannskapet för Blåsmusik i Väst, vilket Göteborg Wind Orchestra och Blåsmusikcentrum är en del av, utreds. Oavsett framtida huvudmannskap så ska verksamheten stärkas finansiellt. Resurser avsätts i budgeten.

Kulturstrategi för Västra Götaland

Västra Götalandsregionens arbete inom kultur sker i nära samarbete med akademi, näringsliv, offentliga aktörer och det civila samhället. Samverkan sker lokalt, regionalt, nationellt och internationellt. Utgångspunkten för arbetet är Västra Götalands kulturstrategi och kulturplan 2024–2027. Strategin utgår från fem utvecklingsområden: Vidgat deltagande, Konstnärligt skapande, Samverkan och synergi, Digitalisering och Internationalisering. Inom respektive område pekas gemensamma prioriteringar ut för att stärka och utveckla kulturområdet i Västra Götaland.

Västra Götalandsregionens ledningsfunktioner

För att bedriva ändamålsenlig verksamhet inom regionens huvudsakliga ansvarsområden finns ett antal stöd- och ledningsfunktioner. Dessa ska bistå organisationen att uppnå ambitionerna inom dessa områden på ett kostnadseffektivt sätt.

Regionstyrelsen

Regionstyrelsen ska leda och samordna förvaltningen av regionens angelägenheter samt ha uppsikt över övriga nämnders verksamhet. Regionstyrelsen ska utöva uppsiktsplikt över nämnder och styrelser samt överse att de fullgör sina åligganden utifrån regionfullmäktiges beslut samt enligt lag och andra författningar. Regionstyrelsen ska även ta initiativ för en effektiv förvaltning och utveckling av regionens verksamheter. Styrelsen har ett särskilt ansvar att bereda eller yttra sig i ärenden som ska handläggas av regionfullmäktige, ha hand om den ekonomiska förvaltningen och verkställa fullmäktiges beslut.

Regionstyrelsens ägarutskott fullgör vissa av styrelsens uppgifter av övergripande regiongemensamma och principiella frågor som ägarstyrning, verksamhets- och ekonomistyrning, ekonomi- och finansförvaltning, investeringar samt samordning. Utskottet ansvarar för förvaltningen Koncernkontoret. Utvecklingen av det ekonomiska läget behöver följas noga av regionstyrelsen som ägarutskottet. Åtgärder för att nå en budget i balans ska vidtas när så behövs.

Personalutskottet fullgör styrelsens uppgifter gällande övergripande personalfrågor. Kopplingen mellan Ägarutskottets uppföljning kring ekonomi och produktion och Personalutskottets uppföljning kring arbetsmiljö och sjukskrivningar bör återkopplas till styrelsen genom ett gemensamt helhetsperspektiv.

Fastigheter

Styrelsen för fastighet, stöd och service svarar för fastighetsförvaltning och lokalförsörjning samt att utveckla och säkerställa effektivt lokalutnyttjande inom regionen.

Regionens lokaler ska vara ändamålsenliga och utgå från verksamheternas behov. I detta ligger att utveckla och effektivt utnyttja de synergier och skalfördelar som finns. Det här är ett område som kommer behöva intensifieras i takt med ökat behov av nya lokaler. För att säkerställa att verksamheterna ska få rimliga hyror och samtidigt möjliggöra framtida investeringar krävs en bättre balans mellan behov och budget. Lokaler för mottagning måste samutnyttjas i större utsträckning, där så är möjligt, och operationssalar måste nyttjas större del av dagen. En utredning kring samlokalisering av verksamheter i noder, eller närsjukhus, bör starta.

Framtidens sjukvård behöver lokaler som klarar av att stödja hälso- och sjukvårdens omställning, som är långsiktigt hållbara och som är tillräckligt flexibla för att möta kraven från framtidens sjukvård samt dess behov av utbildningsmiljöer. Det är viktigt att investeringar vid de enskilda sjukhusen ligger i linje med omställningen i vården och det samlade behovet i ett helhetsperspektiv av sjukvård. Planer kring sjukvårdens omställning måste gå hand i hand med planeringen av nya vårdbyggnader och återinvesteringar i nuvarande sjukhus.

Miljömål 2030 ställer krav på ett hållbart byggande. Det pågår många projekt inom byggbranschen för att nå ett hållbart byggande. Regionen ska stötta och vara delaktig i den typen av projekt. Byggnation i stål och betong innebär stor belastning på miljön, därför ska det byggas mer hållbart i större utsträckning vid om- och nybyggnation.

Investeringsberedningen måste utgå ifrån regiongemensamma behov. Vid renovering och nybyggnation ska egna lokaler användas i första hand när evakueringsbehov uppstår. Energiförbrukningen ska fortsätta minska. Arbetet med energieffektivisering och energiomställning behöver utvecklas ytterligare. Berörda verksamheter ska involveras vid ny- och ombyggnationer. Den medicinsktekniska utrustningen måste bli mer energisnål, framför allt genom att krav på energieffektivitet lyfts in i upphandling av ny utrustning. I egen verksamhet ska regionen halvera energianvändningen fram till 2030.

Projektet Sahlgrenska Life syftar till att skapa konkurrenskraftiga miljöer för ledande forskning, utbildning, vård och innovation. Detta sker bland annat genom att tre nya byggnader kopplar samman akademien med hälso- och sjukvården vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset samt näringslivet. Ambitionen är att snabba på omsättningen av nya upptäckter och innovationer till konkret nytta för fler patienter. Investeringen är viktig för framtidens vård och forskning. Samtidigt måste satsningen kontinuerligt följas upp utifrån kostnadskontroll.

Service

Genom sina serviceverksamheter har regionen goda möjligheter att skapa en kostnadseffektiv organisation så att hela sjukvårdskedjan fungerar på ett bra sätt. Service- och fastighetsverksamheten får i huvudsak sina intäkter via avtal och betalning från olika utförare inom regionen för de tjänster som tillhandahålls.

I serviceuppdraget ingår att avlasta vården. Tillsammans med sjukhusen kan detta uppfyllas genom att utveckla den vårdnära servicen så att vårdens resurser i högre grad kan användas till vårdproduktion. Kompetensen ska användas på ett klokt sätt och vilka arbetsuppgifter som vård- respektive servicepersonal utför behöver renodlas. Genom dialog med kunder, lyhördhet, kontinuerligt förbättrings- och uppföljningsarbete skapas förutsättningar att leverera de tjänster och produkter som efterfrågas av kunder och ytterst invånare och patienter. Arbetet med uppgiftsväxling för arbetsfördelning mellan vård- och servicepersonal behöver fortsätta.

En viktig del i servicearbetet är en tillförlitlig logistik- och försörjningsstrategi. Som grund för den ligger en fastställd strategi- och handlingsplan. Serviceverksamheten utförs till största delen i egen regi, men också genom upphandling och i samarbete med kommuner. Strategiskt viktiga verksamheter ska utföras i egen regi, men tjänster som bedöms kunna utföras av annan kan upphandlas. God kvalitet och kostnadseffektivitet ska alltid prioriteras. Ett samarbete med kommunerna i Västra Götaland genomförs inom serviceverksamheterna. Det omfattar bland annat hjälpmedelscentralerna och leverans av läkemedelsnära produkter. Ett utvecklat samarbete kan framöver även inkludera måltider inom äldreården, lokalvård och distribution av skyddsmedel till äldreården.

Inköp och upphandling

Västra Götalandsregionen är en av Sveriges största inköpare, vilket skapar möjligheter att koncentrera sig på kvalitet, hållbarhet och kostnadseffektivitet. Ansvaret för inköp ligger på koncernkontoret för att regionen ska göra bra och kostnadseffektiva inköp. Det är viktigt att det finns en servicenivå, ett kvalitetsmedvetande och ett miljöansvar inom inköp som motsvarar högt ställda ambitioner i inköspolicyn och tillhörande riktlinjer.

Det är angeläget att det finns ett användarvänligt inköpssystem så att alla som avropar varor och tjänster kan arbeta smidigt. Det är också angeläget att spårbarheten i fakturahantering kan öka samt att fokus fortsatt är starkt på avtalstrohet.

För att sänka kostnader och effektivisera verksamheten samt värna skattebetalarnas pengar behövs en bred översyn av regionens arbete med offentliga upphandlingar. Principen att upphandla vård utifrån antal utförda uppdrag behöver ses över. I översynen ska frågan om att göra det möjligt för mindre, lokala aktörer att lämna anbud hanteras.

Säkerhet och beredskap

De senaste årens omvärldsutveckling har gjort att säkerhet- och beredskapsfrågorna vuxit i omfattning och betydelse. Sverige befinner sig i det allvarligaste säkerhetspolitiska läget sedan andra världskriget. Pandemin och kriget i Ukraina, men också sårbarheter som ställts på sin spets, till exempel elförsörjning, har bidragit till en ökad statlig ambitionsnivå inom området. Detta ställer krav på beredskapsutveckling inom regionens samtliga verksamhetsområden och behovet av fler övningar i samverkan med andra viktiga samhällsfunktioner.

Sveriges totalförsvarsförmåga ska öka och medlemskapet i Nato ställer högre krav på civil beredskap. Natos civila beredskapsarbete syftar till att stärka alliansen resiliens, det vill säga förmågan inom ett samhälle att kunna motstå och återhämta sig från större störningar och kriser som exempelvis hybridattacker, väpnat angrepp, avbrott i kritisk infrastruktur eller naturkatastrofer. Detta träffar flera av regionens verksamheter. Här kan nämnas starkt förmåga till fortsatt drift av sjukvård vid bortfall av elförsörjning, utbyggd förmåga till ledning och samordning av viss sjukvårdsverksamhet, beredskapslagring av läkemedel, livsmedel, förbrukningsmaterial och medicinteknisk utrustning samt återtagande av skyddsrumskapacitet. Här kommer ökad statlig finansiering att krävas.

Investeringar inom såväl fastigheter som digital infrastruktur och system kommer framöver att på ett annat sätt än tidigare behöva beakta säkerhet och beredskapsaspekter. Under många år framöver kommer det krävas ett fortsatt utvecklingsarbete med fokus på regional risk och sårbarhetsanalys, kontinuitetsplaner och regional säkerhetsskyddsanalys samt cybersäkerhet och informationssäkerhet. En viktig utgångspunkt i detta arbete är den beslutade regionövergripande planen för utveckling av civilt försvar. Ägarutskottet, som krisledningsnämnd, har ett stort ansvar för att stärka och utveckla regionens fortsatta arbete kring säkerhet och beredskap.

IT och digitalisering

Västra Götalandsregionens arbete med digitalisering omfattar att leda, utveckla och samordna digitalisering inom regionen och i länet, utifrån verksamhetens behov, och utveckla nya digitala lösningar och arbetssätt som en integrerad del av ordinarie verksamhetsutveckling.

Digitaliseringen är ett viktigt verktyg för att öka produktion, kapacitet, kvalitet och effektivitet. Här kan införandet av taligenkänning och digital ortopedkonsult nämnas. Utvecklingen av digitala tjänster bör prioriteras för de områden där digitalisering kan göra mest nytta. Därför behövs kunskap om gapet mellan vårdbehov och kapacitet analyseras samt hur patienters behov kan omhändertas.

Idag motsvarar regionens IT-verksamhet 3,7 procent av regionens totala kostnader. Fram till 2030 kommer regionens kostnader för digitalisering att öka, vilket ligger i linje med beslutad budget och plan. Samtidigt är det helt centralt att digitaliseringen bidrar till att sänka

Ledningsfunktioner

kostnader och därför är det viktigt att effekthemtagningen säkras. Nämnder och styrelser har här ett ansvar att säkerställa detta men även att peka på system som inte har nytta för verksamheten

Sedan flera år pågår det ett arbete inom Program Millennium som syftar till att införa regionens nya vårdinformationsmiljö. Det omfattar Västra Götalandsregionen (VGR), privata vårdgivare med avtal med VGR och de 49 kommunerna i Västra Götaland. Målet är att skapa en hållbar och modern vårdinformationsmiljö som ska göra det enklare att samverka mellan vårdgivare. För medarbetare i vården i VGR blir systemet Millennium det huvudsakliga IT-stödet. Program Millennium är i särklass det största kostnaden inom området. Programmet implementeras under planperioden.

Regionens medarbetare

Västra Götalandsregionen är Sveriges näst största arbetsgivare med drygt 50 000 medarbetare. Få om ens någon organisation i Europa har fler universitets- och högskoleutbildade medarbetare anställda och regionen har en stor samlad kompetens som kommer invånarna till del i våra verksamheter.

Kompetensförsörjningen är en högt prioriterad strategisk fråga. Västra Götalandsregionen ska vara en arbetsgivare som lätt kan behålla och rekrytera medarbetare med rätt kompetens. Bemanningläget är på vissa håll bekymmersamt, bland annat avseende barnmorskor, sjuksköterskor, biomedicinska analytiker och personal inom psykiatri. Den demografiska utmaningen innebär ytterligare svårigheter att bemanna inom all offentlig verksamhet, såväl inom vården som kollektivtrafiken.

Övergripande arbete och inriktning

Regionen ska arbeta aktivt för att skapa en bra arbetsmiljö och attraktiva arbetsplatser med målet att vara Sveriges mest attraktiva arbetsgivare. Ansvar och befogenheter ska ligga så långt ut i organisationen som möjligt, för att frigöra den kraft, kunskap, kreativitet och engagemang som finns hos medarbetarna.

All personal inom hälso- och sjukvården måste ges möjlighet att arbeta med det de är utbildade för. Därför behövs exempelvis fler farmaceuter, vårdbiträden eller servicepersonal som kan utveckla och underlätta det dagliga arbetet.

En förutsättning för en fungerande hälso- och sjukvård är personal som arbetar på obekväma arbetstid, som kvällar och helger. Därför måste vårdens personal få bättre förutsättningar, utökade möjligheter till kombinationstjänster, nya arbetstidsmodeller för personal som arbetar på obekväma arbetstider, fungerande IT-system och förbättrad arbetsmiljö.

Kompetens och erfarenhet ska löna sig

Förra mandatperioden gjordes stora satsningar på att skapa bättre förutsättningar för att behålla och rekrytera de personalgrupper som regionen har störst brist på inom vården och samtidigt premiera erfarenhet och kontinuitet. Satsningar genomfördes på höjd OB-ersättning under nätter och helger, 700 miljoner kronor i särskild lönesatsning för konkurrenskraftiga och jämställda löner samt en särskild satsning på höjda grundlöner inom dygnet-runt-vården med fokus på stärkta möjligheter till löneutveckling och ökad lönespridning. Satsningarna ligger kvar och är nivåhöjande. 60 mnkr avsätts i budget för fullfölja denna satsning.

Resultatet av tidigare satsningar är kraftigt höjda medellöner för svårrekryterade grupper inom hälso- och sjukvården. Utgångspunkten var och är att kompetens och erfarenhet och ansvarstagande ska återspeglas i lönekuvertet och att det finns en lönespridning. Medarbetarpolitiken måste fortsatt fokusera på att skapa förutsättningar för ökad kontinuitet och stärkta möjligheter till kompetensförsörjning genom konkurrenskraftiga löner och goda arbetsvillkor.

Det finns ytterligare vårdnära yrkesgrupper där regionen som arbetsgivare har svårigheter att behålla och rekrytera personal och som bör prioriteras i nästa steg. Det är viktigt att fortsatt utveckla incitament för att ta de tunga arbetspassen eller att utbilda sig inom sjukvårdens bristyrken. Vi måste också fortsätta arbeta för jämställda löner mellan kvinnor

och män i vårdens yrken. En ny lönepolitisk satsning påbörjas under 2025 som löper över planåren och omfattar sammanlagt 300 mnkr.

Samordnad utbildning, kompetensutveckling och kompetensförsörjning

Med sina många anställda, ofta med hög grad av specialistkunskaper, är Västra Götalandsregionen starkt beroende av en fungerande kompetensförsörjning. Därför måste regionen arbeta tillsammans med utbildningsanordnarna för att säkerställa att tillgången till grundutbildad personal är tillräcklig för de behov som regionen har. Möjligheterna att göra karriär måste stärkas. Detta ska ske lokalt och sjukhusen bör tillämpa kompetenstrappor eller liknande modeller för att tydliggöra vårdpersonalens karriärvägar och bejaka ett större lönespann baserat på erfarenhet och kompetens. Nationella regelverk får inte underminera regionens möjligheter till kompetensförsörjning. Exempelvis rekrytering av utländska läkare och sjuksköterskor måste fortsatt vara möjligt.

Västra Götalandsregionens kapacitet att ta emot studerande för utbildning och praktik måste vara hög, nyttjas optimalt och med god kvalitet. Det finns ett uppdämt behov av verksamhetsförlagd utbildning (VFU), samtidigt som uppskjuten planerad vård måste omhändertas. Detta ställer krav på nya rutiner och arbetssätt för att nyttja alla tillgängliga resurser i form av handledning på bästa sätt, på samordning och samverkan i befintliga strukturer och utveckling av nya lärmiljöer, såsom till exempel simuleringscenter och utbildningsvårdcentraler. För detta avsätts medel i det personalpolitiska anslaget.

Senior kompetens är en viktig resurs inom hälso- och sjukvården. Läkare och sjuksköterskor nära pension ska systematiskt erbjudas att arbeta inom utbildningsuppdraget, detta för att studenter ska kunna ta del av deras kompetens under utbildningstiden. Samarbetet med såväl primärvården, sjukhusen, som kommunerna och privata vårdgivare, måste stärkas för att finna möjliga samverkansmöjligheter gällande utbildning och auskultation för att öka deras delaktighet i utbildningsuppdraget.

För att öka andelen allmänspecialister ska regionen genomföra insatser som stimulerar fler läkarstudenter att välja allmänmedicin, tillskapa fler utbildningsplatser och goda förutsättningar för handledning. Det ska vara enkelt för läkare som redan har en annan specialistinriktning att komplettera med allmänmedicin. Möjligheten till snabbspår för läkare att dubbelspecialisera sig inom allmänmedicin och erbjuda specialislön under tiden ska stärkas.

Anställda sjuksköterskor och andra personalkategorier, ska ges möjligheten att specialisera sig med lön under utbildningen. Nyanställda undersköterskor, skötare och barnsköterskor ska erbjudas en förstärkt yrkesintroduktion bland annat för att bygga yrkesidentiteten och öka tryggheten för dessa personalgrupper.

Kombinationstjänster mellan sjukvården och kommunerna, samt mellan regionens olika verksamheter, ska utvecklas. Genom att arbeta några månader i taget på varje ställe skapas förståelse för vad som görs på respektive arbetsplats och om hur vårdkedjan kan och ska förbättras, vilket stärker kvalitén och patientsäkerheten. Dessutom ger det personalen möjlighet till en attraktiv anställningsform.

Vårdköer och stängda vårdplatser beror till stor del på brist på vissa personalkategorier. Därför måste möjligheter skapas för regionens anställda till bisysslor, så att de som vill och kan bidra ges möjligheten.

En god arbetsmiljö

En god arbetsmiljö, såväl fysisk som digital, är central för att möta dagens och morgondagens utmaningar. Utifrån analys av den avgångsenkät som genomförts i Västra Götalandsregionen kan det konstateras att den organisatoriska arbetsmiljön brister. Det framhålls av såväl medarbetare som av chefer som slutar sin anställning. I huvudsak handlar det om dåliga förutsättningar för ett gott ledarskap och otydliga mandat att påverka arbetet.

Arbetsmiljön måste därför vara i fokus. Det innebär att förändringar måste göras för mer flexibel organisation och lönesättning. Verksamheterna behöver kunna fokusera på sitt kärnuppdrag och själva kunna utveckla och förbättra sin verksamhet. Regionen ska fokusera på att rekrytera och behålla personal, eftersom nyckelfaktorer för en bra arbetsmiljö är en rimlig arbetsbelastning med tillräckligt många kollegor som kan göra jobbet. Återhämtning, i formen av sömn, vila, pauser och aktivitet, men också variation i arbetet gällande tempo, uppgifter och plats att arbeta, är centrala delar av det organisatoriska arbetsmiljöarbetet. En viktig del i detta är att skapa förutsättningar för ett bra chefskap, inte minst gäller det för första linjens chefer där ansvar och mandat behöver hänga ihop. HR- och ekonomifunktioner ska stödja chefer, inte ta över deras arbete.

Hållbarhet

Västra Götalandsregionen har som offentlig aktör och som en av Sveriges största arbetsgivare ett stort ansvar samt möjlighet att agera som en föregångare i miljö- och klimatarbetet. Det handlar om hur våra gemensamma resurser brukas på ett hållbart sätt. Miljömål 2030 och Mål för social hållbarhet 2030 samlar både regionens ambitioner och prioriteringar inom ekologisk och social hållbarhet.

Regionens hållbarhetsmål utgår ifrån de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Målen fastställer att regionen ska främja god hälsa och välbefinnande, arbetar för jämlikhet och lika rättigheter, skapar tillit, trygghet och delaktighet, arbetar resurseffektivt och giftfritt, ställer om till låg klimatpåverkan samt främjar biologisk mångfald och ekosystem.

Arbetet med social hållbarhet behöver framåt inriktas på att identifiera, analysera och åtgärda orättfärdiga skillnader i hälsa och livsvillkor för såväl invånare som medarbetare.

Det handlar om att utveckla jämlikhetsdata, fortsatt arbete med tillgängliga miljöer och arbete med aktiva åtgärder enligt diskrimineringslagen. Hållbarhetsarbetet behöver kopplas till arbetet med omställningen av hälso- och sjukvården, då ett mer hälsofrämjande och förebyggande arbetssätt är en förutsättning för att klara det framtida vårdbehovet.

Hållbarhetsmålen ska integreras i regionens styr- och ledningsprocesser. För att nå målen krävs ett samordnat genomförande inom samtliga förvaltningar och bolag. Detta är ett arbete som regionstyrelsens hållbarhetsutskott behöver följa noga. I arbetet är det viktigt att även lyfta den ekonomiska dimensionen, då alla tre hänger ihop och är beroende av varandra.

Ekonomi

Svensk ekonomi har de senaste åren befunnit sig i ett tufft läge i en orolig omvärld där den svenska öppna ekonomin har prövats. Hög inflation och stigande räntor har pressat både hushåll och företag. Det har gett effekter som fört Sverige in i en lågkonjunktur med högre arbetslöshet som följd. Det gäller särskilt för utrikes födda som under lång tid stått utanför arbetsmarknaden. En lägre efterfrågan i ekonomin har dessutom hållit tillbaka svensk export.

Den höga inflationen har haft stora skadeverkningar på samhällsekonomin i stort och så även i Västra Götalandsregionen. De senaste åren har inneburit att VGR:s kostnader har ökat kraftigt med underskott som följd, det gäller särskilt pensionskostnaderna. Köpkraften är sålades urholkad. Tack vare en ansvarsfull nationell ekonomisk politik, som har bekämpat inflationen, är nu det ekonomiska läget betydligt bättre. Det innebär dock inte ännu sänkta priser utan en stabilisering på höga nivåer. För 2025 beräknas pensionskostnaderna minska med dryga 3,6 mdkr och med 1,1 mdkr under 2026. Detta är bidrar till en avsevärd ekonomisk förbättring, resurser som kan användas till välfärd.

Regionen står inför omfattande behov av investeringar och ökade IS/IT-satsningar samt nya läkemedel och behandlingsmetoder. En återhämtning i ekonomin är att vänta såväl i Sverige som i omvärlden. Det är en utveckling som bedöms fortsätta och förstärkas under 2026 och 2027. Utvecklingen av skatteintäkter i VGR prognosticeras att öka, men inte i tillräckligt stor omfattning. Regionen bedriver en omfattande verksamhet och har en hög ekonomisk omsättning. Det innebär att även små förändringar resulterar i stora belopp. 1 procents förändring av skattunderlaget motsvarar 500 miljoner kronor i ökade eller minskade intäkter. Trots en mer positiv ekonomisk utveckling kommer det att krävas minskade utgifter, effektiviseringar och prioriteringar även under 2025. Detta för att säkra en hållbar ekonomisk utveckling och för att möjliggöra nya satsningar på välfärden.

Under 2023 och 2024 valde Liberalerna, mot bakgrund av de skenande pensionskostnaderna, att underbalansera budgeten då det förelåg synnerliga skäl för detta. Under de senaste två mandatperioden drev Liberalerna och GrönBlå Samverkan en ansvarsfull ekonomisk politik som skapade ett stort eget kapital. Det var resurser som användes för att hantera tillfälliga ekonomiska påfrestningar och freda den skattefinansierade verksamheten. Vi kan konstatera att det var ett klokt beslut. Den rödgröna ledningen valde att göra samma bedömning, men saknade samtidigt insatser och åtgärder för att få en budget i balans, särskilt när det kommer till sjukhusens ekonomier.

Det är konsekvenser som nu behöver hanteras. Det är därför viktigt att det omställningsarbete som sjukhusen inlett får fortsätta, framför allt när det kommer till flytt av vård till mer nära vårdformer och att minska den administrativa överbyggnaden.

För kommande år budgeteras det för överskott och för planperioden som helhet. Det är nödvändigt för att möta ekonomiska utmaningar i en svår tid. Prognoserna för 2026 och 2027 bör hanteras som osäkra, framför allt utifrån det världspolitiska läget. Likaså finns en osäkerhet kring de ekonomiska konsekvenserna av avtalsrörelsen 2024 och kommande avtalsrörelser 2025 och 2026. Att ytterligare in-teckna ekonomiskt utrymme vore ur det perspektivet därför ekonomiskt oansvarigt. Genom ansvarsfulla och strategiska reformer skapas utrymme för oförutsedda kostnadsökningar under planperioden. Alla nämnder och styrelser ramar räknas upp med 2 procent.

Reformutrymmet för nya satsningar under 2025 och framåt (mnkr):

	2025	2026	2027
Strategiska hälso- och sjukvårdsnämnden			
Utredning fast läkarkontakt inom psykiatri	1		
Utredning remisskrav till akuten	1		
Utredning Vårdval gynekologi	1		
Färdplan 1100 patienter per läkare	4		
Utredning kompetenscentrum könsstympning	1		
Utredning organiserad provtagning för bröstcancer	1		
	2025	2026	2027
Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden			
Ökning generella stadsbidrag läkemedelsförmån	250		
Läkemedelsleveranser	20		
Fortsättning på satsning kring förlossningsvården	25		
Satsning på smärtvård	45		
Prostatacreening	5		
Satsning på kökortning genom upphandling	500		
Förstärkt primärvård och tillgång till husläkare	300	300	300
Förstärkt IVA-vård	10		
Avgiftsfritt TBE-vaccin för barn och unga	101	57	9
Omställningsbudget	150	200	200
Förstärkning jourcentraler/mottagning	30		
Utredning och implementering Vårdval BUP	5		
Ekonomiska effekter av befolkningsökningen	290		
Införande av brukarrum		15	
Förstärkt ersättning för fast läkarkontakt	35		
Miljö- och regionutvecklingsnämnden			
Ränteeffekt hyreskostnad Botaniska		12,5	
Integrationspolitisk agenda, fler i jobb	10		
Biologisk mångfald och fröbank	4		
Fullföljda studier	8		
Kulturnämnden			
Residens och stöd till Ukraina	2		
Satsning på fria kulturlivet	5		
Förstärkt finansiering Blåsmusik i Väst	6		
Regional produktionsmiljö dans	2	3	4
Stöd till studieförbunden	10		
Lässatsning	12		
Ökade hyreskostnader Operan		6,6	6,6
Stärkning fleråriga uppdrag	32		
Regionstyrelsen			
Utredning Sjukhusen i Väster	2		
Personalutskottet			
Konkurrenskraftiga löner, helår	60		
Lönesatsning	50	150	150

I merparten av Västra Götalands 49 kommuner är skattesatserna högre än genomsnittet i Sverige. Dessutom är skillnaden stor mellan regionens kommuner. Tillsammans med den regionala skattesatsen på 11:48 öre per skattekrona byggs ett högt skattetryck som påverkar människors privatekonomi, det gäller särskilt de som har låga inkomster och småföretagare.

Skattesatsen förslås därför vara oförändrad. En höjning av skatten skulle slå särskilt hårt mot utsatta grupper. Sammantaget kan vi konstatera att det kommer att krävas insatser både på kort och lång sikt under hela mandatperioden för att säkra regionens ekonomi och verksamhet. En balanserad och ansvarfull ekonomisk politik behöver fortsatt vara grunden.

Regionbidrag

	Budget 2024	Budget 2025	Plan 2026	Plan 2027
	Regionbidrag	Regionbidrag	Regionbidrag	Regionbidrag
Hälso- och sjukvård	49 941,6	52 579,5	54 203,1	55 796,1
Strategisk SN	75,0	138,5	141,3	144,1
Operativ SN	49 727,7	52 299,2	53 917,2	55 504,5
Delregionala nämnderna	138,9	141,7	144,5	147,4
DRN N:a	25,7	26,3	26,8	27,3
DRN S:a	20,6	21,0	21,4	21,9
DRN Ö:a	17,2	17,5	17,9	18,2
DRN V:a	21,5	21,9	22,4	22,8
DRN Gbg	53,9	55,0	56,1	57,2
Regional utveckling	8 499,1	8 643,5	9 063,0	9 612,3
Miljö- och regionutvecklingsnämnden	977,2	968,7	1 004,6	1 030,6
Kulturnämnden	1 165,4	1 257,7	1 296,8	1 332,7
Infrastruktur- och kollektivtrafiknämnden	6 356,6	6 417,1	6 761,6	7 248,9
Serviceverksamheter	741,3	1 147,2	1 074,6	1 081,8
Styrelsen för fastighet, stöd och service	661,2	1 065,5	991,2	996,7
Styrelsen för logistik	58,7	59,9	61,1	62,3
Nämnd Hälsan & stressmedicin	21,4	21,9	22,3	22,7
Regiongemensamt	11 173,2	7 160,9	6 410,6	7 300,3
Regionfullmäktige	96,2	98,2	100,1	102,1
Regionstyrelsen	4 488,4	4 043,7	4 274,6	4 510,1
Regionstyrelsen	3 138,3	2 556,6	2 607,7	2 659,9
Personalutskottet	1 335,3	1 472,0	1 651,5	1 834,5
Hållbarhetsutskottet	14,8	15,1	15,4	15,7
Revisorskollegiet	27,4	28,0	28,5	29,1
Patientnämnderna	27,9	28,4	29,0	29,6
Arkivnämnden				
Koncernbanken	-302,1	-302,1	-302,1	-302,1
Moderförvaltningen	6 835,4	3 264,8	2 280,5	2 931,6
Summa	70 355,3	69 531,1	70 751,3	73 790,5

Fördelning av riktade statsbidrag

De riktade statsbidrag som regionen mottar ska i huvudsak hanteras av de nämnder som äger att fördela dem till regionens verksamheter.

Investeringar

Regionen behöver fortsätta investera och har stora reinvesteringsbehov framåt. Det gäller främst fastigheter, utrustning och fordon inom kollektivtrafiken samt immateriella anläggningstillgångar.

Det är viktigt att säkerställa att större investeringar i fastigheter inte urholkar ekonomin. Något som kräver att både förvaltningar och koncernen har god ekonomi. Enligt gällande investeringsmodell är det regionstyrelsen som fastställer detaljerad investeringsplan och sedan beslutar om att godkänna genomförande. Budgeten för investeringar har tidigare hanteras likadant som driftbudgeten med årliga beslut om det kommande budgetåret samt efterföljande planår.

Nuvarande modell har flera utmaningar. Därför föreslås en förändring som innebär att årligen besluta om storleken på de investeringsutgifter som VGR långsiktigt har råd med, men att inte fördela beslutade utgifter på enskilda budgetår. Motsvarande årliga beslut om planen, som styr hur investeringsbudgeten fördelas, hanteras likadant. Resultatet blir en hantering som både är enklare och tydligare samtidigt som styrningen och kontrollen över vad regionen har råd med och vad resurserna används till är intakt.

För perioden 2025–2034 summerar investeringsbehovet i VGR till cirka 100 miljarder kronor. Behovet överstiger vida det utrymme som är ekonomiskt hållbart. Enligt koncernkontorets bedömningar är en hållbar nivå ungefär hälften av behovet. Det innebär att kraftiga prioriteringar av det som är viktigast behöver ske genom en aktiv ägarstyrning samt att flera investeringar inte kommer kunna genomföras eller behöver skjutas på framtiden.

För åren 2025, 2026 och 2027 håller sig det bedömda behovet av regionens investeringsbudget sig inom det nyckeltal som säger att avskrivningskostnadernas andel av skatteintäkter, bidrag från utjämningen och generella statsbidrag får vara max 6 procent under en tioårsperiod. Från 2028 och framåt är nivån betydligt högre.

Investeringsramen för perioden 2025 – 2034 fastställs till 54 miljarder kronor.

Pensionsåtagandet

Framtida pensioner ska tryggas genom att förvaltad pensionskapital på sikt täcker det totala pensionsåtagandet (med prognos till år 2040). Utbetalningarna förväntas öka kraftigt framöver och för att möta detta bör kapital avsättas till pensionsmedelsförvaltning.

God ekonomisk hushållning

Regionens budget ska, enligt kommunallagen, upprättas så att intäkterna överstiger kostnaderna. För att uppnå god ekonomisk hushållning övertid krävs ett överskott. Det behövs för att inflationsskydda det egna kapitalet, för att finansiera investeringar och pensionsutbetalningar. Ekonomiska marginaler behövs också för att möta konjunkturer, klara oväntade kostnader och genomföra utvecklingsinsatser.

En viktig förutsättning för god ekonomisk hushållning är att bygga upp ekonomiska resurser under gynnsamma år för att klara år med vikande ekonomi. För en hållbar ekonomisk utveckling krävs en långsiktigt hanterbar nettokostnadsutveckling. Det innebär att takten för nettokostnaderna inte ska överstiga prognoserna för intäkter från skatter, generella statsbidrag och kommunalekonomisk utjämning.

Ekonomisk inriktning för Västra Götalandsregionen

Den övergripande ekonomiska inriktningen är att ha en god resultatutveckling och finansiell kapacitet samt präglas av god ekonomisk riskhantering och kontroll. Ekonomiska överskott är nödvändiga för att bygga upp den finansiella kapaciteten inför kommande år, och för att säkra en god resultatutveckling krävs en effektiv hantering av uppkomna risker och kontroll över den ekonomiska utvecklingen. Budgetföljsamhet och en ändamålsenlig ekonomistyrning är avgörande för detta. Den finansiella kapaciteten är central för att regionen ska kunna betala medarbetarnas framtida pensioner och ett överskott i den löpande driften krävs för att investeringsutgifter inte ska leda till en allt för kraftig skuldsättning. De finansiella målen bygger på denna övergripande ekonomiska inriktning.

Finansiella mål

- Kassalikviditeten ska överstiga 100 procent.
- Förvaltad pensionskapital ska på sikt täcka det totala pensionsåtagandet.
- Avskrivningskostnaderna som årlig andel av intäkter från skatt, generella statsbidrag och kommunalekonomisk utjämning ska inte överstiga 6 procent under en rullande tioårsperiod.
- Budgetavvikelsen ska understiga en procent.

Resultaträkning

Resultaträkning (mnkr)	2025	2026	2027
Verksamhetens intäkter, inkl riktade statsbidrag	16 295	16 784	17 288
varav riktade statsbidrag	3 000	3 000	3 000
Verksamhetens kostnader, exkl av- och nedskrivningar	-80 556	-82 695	-85 592
Avskrivningar och nedskrivningar	-3 600	-4 000	-4 300
Verksamhetens nettokostnad	-67 860	-69 911	-72 604
Skatteintäkter	57 095	59 542	62 002
Kommunalekonomisk utjämning			
inkl generella statsbidrag	13 960	14 201	14 434
varav generella statsbidrag	6 524	6 720	6 921
Finansiella intäkter	90	90	90
Finansiella kostnader	-1 761	-930	-1 276
ÅRETS RESULTAT	1 524	2 992	2 646

Balansräkning

Balansräkning (mnkr)	2025	2026	2027
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Immateriella anläggningstillgångar	1 325	1 339	1 359
Byggnader och Mark	26 414	27 925	30 114
Maskiner och inventarier	13 321	15 696	18 687
Finansiella anläggningstillgångar	1 100	1 100	1 120
Summa anläggningstillgångar	42 160	46 060	51 280
Bidrag till infrastruktur	313	268	223
Omsättningstillgångar			
Förråd	600	600	600
Kortfristiga fordringar	7 600	7 700	7 900
Kortfristiga placeringar	26 315	24 711	24 490
Kassa och bank	500	500	500
Summa omsättningstillgångar	35 015	33 511	33 490
SUMMA TILLGÅNGAR	77 488	79 839	84 993
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER			
Eget kapital			
Årets resultat	1 524	2 992	2 646
Övrigt eget kapital	14 788	16 312	19 304
varav resultatutjämningsreserv	165	165	165
Summa eget kapital	16 312	19 304	21 950
Avsättningar			
Avsättning pensioner	39 945	40 560	41 574
Övriga avsättningar	4 700	4 800	4 900
Summa avsättningar	44 645	45 360	46 474
Skulder			
Långfristiga skulder	4 945	4 945	4 945
Kortfristiga skulder	11 586	10 230	11 624
Summa skulder	16 531	15 175	16 569
SUMMA EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER	77 488	79 839	84 993

Beslutspunkter

Regionfullmäktige föreslås besluta följande:

1. Regionfullmäktige fastställer regionbidrag till styrelser, nämnder och verksamheter för 2025 i enlighet med föreliggande förslag till budget.
2. Regionfullmäktige fastställer den ekonomiska flerårsplanen för åren 2026 och 2027.
3. Regionfullmäktige fastställer i budgeten angivna prioriterade mål, fokusområden med uppdrag samt finansiella mål.
4. Regionfullmäktige fastställer skattesatsen för 2025 till 11.48 öre per skattekrona.
5. Regionfullmäktige fastställer investeringsramen för perioden 2025 – 2034 till 54 miljarder kronor.
6. Regionstyrelsen bemyndigas att utifrån investeringsramen fastställa investeringsplan.
7. Regionstyrelsen bemyndigas att fatta beslut om tekniska justeringar av regionbidrag till nämnder och styrelser under förutsättning att ärendena inte är av principiell art.
8. Regionstyrelsen bemyndigas att vid behov fastställa andra tidpunkter för uppdrag och detaljbudget.
9. Regionstyren bemyndigas att disponera medel inom koncernbanken och moderförvaltningen i syfte att kunna fullfölja samordningsansvaret och uppgiften om övergripande ansvar för verksamheter i egen regi.
10. Regionstyrelsen bemyndigas att fastställa fastighetsindex.
11. Regionstyrelsen får i uppdrag att besluta om tekniska planeringsanvisningar till nämnder och styrelser för 2025, 2026 och 2027 med den av regionfullmäktige fastställda budgeten och flerårsplan som grund.
12. Operativa hälso- och sjukvårdsnämnden ska senast 30 oktober fatta beslut om uppdrag, finansiering med mera till vårdens utförare för budgetåret 2025 samt för 2026 och 2027.
13. Miljö- och regionutvecklingsnämnden, Infrastruktur- och kollektivtrafiknämnden, och kulturnämnden ska senast 30 oktober 2024 fatta beslut om uppdrag, finansiering med mera till respektive verksamheter för åren 2025, 2026 och 2027. Andra ekonomiska frågor som påverkar annan förvaltning ska vara hanterade senast 31 augusti.
14. Nämnder och styrelser ska senast 30 november 2024 fastställa budget och verksamhetsplan för 2025 i enlighet med de uppdrag, inriktning och den finansiering som fastställts.

15. Nämnder och styrelser ska senast 30 november fastställa ekonomiska flerårsplaner och verksamhetsplaner för åren 2026 och 2027 i enlighet med de uppdrag, inriktning och den finansiering som fastställts.
16. Styrelsen för fastighet stöd och service och styrelsen för logistik ska senast den 30 oktober 2024 teckna serviceöverenskommelser med berörda verksamheter.
17. Regionstyrelsen får i uppdrag att, inom ramen för sin uppsiktspflicht, följa och granska hur styrelser och nämnder genomför sin budget för 2025 och planer för 2026 och 2027.
18. Regionfullmäktige fastställer och uppdrar åt berörda nämnder och styrelser att genomföra de inriktningar och förslag som anges i budgeten.
19. Regionfullmäktige fastställer i övrigt i budgeten angivna mål och fokusområden samt inriktningar för 2025 samt plan för kommande år.

Liberalerna i Västra Götalandsregionen

Residenset, Regionstyrelsen, 462 80 Vänersborg

Läs mer om oss på:
vastsverige.liberalerna.se

Följ oss i sociala medier
facebook.com/liberalernavgr
x.com/liberalerna_vgr
instagram.com/liberalernavgr

